

Sanna Hynninen

SARJAKUVAT VAIKUTTAMISEN VÄLINEENÄ

Mitä on olla nuori Mikkelissä?

Opinnäytetyö

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma

Huhtikuu 2010

KUVAILULEHTI

 <p>MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences</p>	Opinnäytetyön päivämäärä		
Tekijä(t) Sanna Hynninen	Koulutusohjelma ja suuntautuminen Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön ko.		
Nimeke SARJAKUVAT VAIKUTTAMISEN VÄLINEENÄ, Mitä on olla nuori Mikkelissä?			
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyöni käsittelee Mikkelissä loppuvuodesta 2009 toteutettua nuorten sarjakuvaprojektia. Projektiin osallistui neljä yläkouluikäistä tyttöä, jotka piirsivät yhdessä pohdituista ja kehitellyistä aiheista yhteensä kahdeksan sarjakuvaa. Yleisenä teemana kaikissa sarjakuvissa oli kysymys "Mitä on olla nuori Mikkelissä". Yhteistyökumppanina projektissa toimi Mikkelin lasten ja nuorten kuvataidekoulu ja erityisesti kuvataidekoulun opettaja Anna Siiriäinen. Nuorten toteuttamista sarjakuvista koottiin näyttely, joka kiersi joulukuusta 2009 maaliskuuhun 2010 saakka Mikkelin seudun kirjastoja. Näyttelyiden mukana kulki kommentointivieraskirja johon näyttelyyn tutustuneet henkilöt ja ryhmät saivat kirjoittaa ajatuksiaan esim. töiden aiheista, mikkeliläisnuorten arjesta ja projektista yleensäkin.</p> <p>Projektin tarkoituksena oli selvittää, voisivatko nuoret saada ääntään ja mielipiteitään kuuluviin sarjakuvan avulla. Tahdoin kokeilla piakkoin valmistuvana yhteisöpedagogina, voisinko kasvatustyöntekijänä auttaa nuoria huomaamaan sarjakuvissa piilevät voimavarat ja samalla herätellä heitä pohtimaan mikkeliläisnuorten arkea.</p> <p>Opinnäytetyöni viitekehystenä olen käyttänyt kasvatustutkimuksen Paulo Freiren kasvatustutkimuksia, sosiaalipedagogiikkaa ja näitä tukien sosiokulttuurisen innostamisen sekä yhteisötaiteen teorioita. Opinnäytetyöni on laadullinen, eli kvalitatiivinen tutkimus jossa käytin tutkimusmenetelmänä ryhmän toimintaan osallistuvaa havainnointia. Laadin vapaamuotoista, osittain myös sarjakuvina toteutettua tutkimuspäiväkirjaa lähes koko opinnäytetyöprosessini ajan ja käsittelem työssäni myös päiväkirjaani ja koko tutkimusprosessin kulkua.</p> <p>Pedagogisen pohjan huonona ja hyvänä puolena on tietty teoreettinen abstraktius joka ei aseta liian tarkkoja rajoja toiminnalle – teorioiden muokkaaminen tähän päivään soveltuvaksi onnistuu mutta toisaalta vaatii myös runsaasti aikaa ja paneutumista. Työskentelytapa eroaa jonkun verran formaalin kasvatuksen parissa totutuista toimintatavoista ja tällainen työskentely vaatii totutteluaikaa niin kohderyhmältä kuin ohjaajaltakin. Nuorten sarjakuvaprojekti oli kuitenkin mielestäni onnistunut kokeilu ja sen aikana on tehty hyvää ja arvokasta pohjustusta samankaltaisen projektin uudelleen toteuttamiseksi.</p>			
Asiasanat (avainsanat) Sarjakuvat, Paulo Freire, sosiaalipedagogiikka, sosiokulttuurinen innostaminen, yhteisötaide			
Sivumäärä 40 + liitteet 8	<table style="width: 100%; border: none;"> <tr> <td style="border: none;">Kieli Suomi</td> <td style="border: none;">URN</td> </tr> </table>	Kieli Suomi	URN
Kieli Suomi	URN		
Huomautus (huomautukset liitteistä)			
Ohjaavan opettajan nimi Helena Timonen	Opinnäytetyön toimeksiantaja		

DESCRIPTION

<div style="text-align: center; border: 1px solid black; width: fit-content; margin: 0 auto; padding: 5px;"> <p>MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences</p> </div> <p>Author(s) Sanna Hynninen</p>	<p>Date of the bachelor's thesis</p> <p>Degree programme and option Youthwork and civic activities</p>	
<p>Name of the bachelor's thesis COMICS AS AN PARTICIPATION'S TOOL – What it is to be a youth in Mikkeli?</p> <p>Abstract My bachelor's thesis deals with a youth comics project which was done in Mikkeli at the end of 2009. The youth group participating in the project consisted of four girls who were studying in the upper level of comprehensive school. The group drew eight comics which were prepared and designed together. The common theme of the comics was the question “What it is to be a youth in Mikkeli”. I realized the project in co-operation with the Mikkeli art school for children and young people. We did notable teamwork with Anna Siiriäinen, who is a teacher at the art school. We set up an exhibition of the comics the youth had drawn. The exhibition went around to four different libraries in the Mikkeli area. A special guestbook the circulated around with the comics exhibitions. People who had seen the youth’s comics could write their thoughts, ideas and feelings about our project and girls’ comics in the guestbook.</p> <p>The main point of the project was to find out if youth could get older people to be aware of their opinions. I wanted to see as an educationalist if I could help the youth notice the power of comics and at the same time get them to think over the situation of youth in Mikkeli.</p> <p>As my bachelor's thesis frame of reference I have used Paulo Freire's educational philosophies, social pedagogy, and sociocultural inspiring as well as community art. My bachelor's thesis is a qualitative research in which I used as my research method group function observations and also participation in the action. I kept a free-form research diary, partly done as comics, almost the whole duration of the process and in my work I also deal with the diary and the duration of the research project.</p> <p>The positive and negative side of the pedagogical platform is certain theoretical abstractions which don't define too strict boundaries on the activities. To mould the theories as up to date as possible required a lot of time and effort. The methods of the work differ slightly from the methods used in the field of formal education and therefore this kind of method requires time for it to feel natural both for the group and for the coordinator. This youth comics’ project was a successful experiment and during it some good and valuable groundwork for re-doing a similar project was done.</p>		
<p>Subject headings, (keywords) Comics, Paulo Freire, social pedagogy , sociocultural inspiring, community art</p>		
<p>Pages 40 pgs. + 8 app.</p>	<p>Language Finnish</p>	<p>URN</p>
<p>Remarks, notes on appendices</p>		
<p>Tutor Helena Timonen</p>	<p>Bachelor's thesis assigned by</p>	

SISÄLTÖ

JOHDANTO.....	1
1.1 Kuinka maailmaa parannetaan?.....	1
Freiren ja Wagnerin jalanjäljissä.....	3
Freiren ja Wagnerin jalanjäljissä.....	3
TUTKIMUKSEN TAUSTAT.....	5
1.2 ”Moikka! Miulla olisi tällainen projekti...”.....	5
PEDAGOGISET TEORIAM JA KÄSITTEET.....	6
1.3 Paulo Freiren elämä.....	7
1.4 Sorrettujen pedagogiikka.....	8
1.5 Sosiaalipedagogiikka.....	10
1.6 Sosiokulttuurinen innostaminen.....	11
1.7 Yhteisötaide.....	14
SARJAKUVAT POPULAARIKULTTUURIN MUOTONA.....	15
1.8 Keltaisen kakaran kautta kapinaan ja arvostuksen nousuun.....	16
Suomen ja sarjakuvien yhteinen alkutaival.....	17
Suomen ja sarjakuvien yhteinen alkutaival.....	17
Sarjakuvien kulttuurierot ja muutos.....	18
Sarjakuvien kulttuurierot ja muutos.....	18
1.9 Sarjakuvat, kasvatus ja tutkimus samalla hiekkalaatikolla.....	19
”MITÄ ON OLLA NUORI MIKKELISSÄ?”.....	21
1.10 Projektin kulku.....	21
1.11 Nuorten fiilikset.....	24
1.12 Kommentointivieraskirja.....	25
”MIUN PÄÄ ON IHAN TURVOKSISSA TÄSTÄ KAIKESTA” - ELI ERÄÄN OPINNÄYTETYÖN ETENEMISPROSESSI.....	26
POHDINTA.....	33
1.13 Parantamisen varaa ja haaveita jatkosta.....	35
LÄHTEET.....	38
LIITTEET.....	41

JOHDANTO

”Kasvatuksella pitäis tähdätä asioiden kyseenalaistamiseen, niiden käsittelemiseen ja niiden eteenpäin viestimiseen” toteaa Lissu Lehtimaja (2006, 52) taidekasvatuksen seminaarityössään ja olen itse täysin samaa mieltä. Kyseinen seminaarityö käsittelee brasilialaisen kasvatustieteilijän Paulo Freiren ajatuksia ja Lehtimaja pohtii niiden kautta omaa rooliaan suomalaisena taidekasvattajana. Erityisen mielenkiintoiseksi itselleni Lehtimajan seminaarityön tekee sen formaatti, sillä työ on sarjakuva-albumi.

Yhteisöpedagogin opintojeni aikana olen hullaantunut auttamattomasti Freireen, joka on eräänlainen isähahmo sosiaalipedagogiikan piireissä. Samanaikaisesti olen löytänyt myös toisen rakkaan mielenkiinnonkohteen, sarjakuvat. Lehtimajan sarjakuva-albumi onkin oman kirjahyllyn tarkimmin varjeltuja teoksia ja yksi syy sille, että kirjoitin keväällä 2008 proseminarityöni sarjakuvista ja kriittisestä pedagogiikasta kasvatustyössä. Tämä opinnäytetyö on jatkotoimenpide.

Freiren ehdoton ohjenuora kasvatuksellisen toiminnan toteuttamisessa on optimismi (Hämäläinen & Kurki 1997, 207). Tällaiseen päämäärään haluan itsekkin tähdätä piakkoin valmistuvana yhteisöpedagogina. Tahdonkin kokeilla kuinka sulavasti onnistuisin yhdistämään nämä ammatilliset intressini sekä vapaa-aikaani sijoittuvan harrastuksen. Tämän ajatuksen pohjalta lähdin toteuttamaan nuorille suunnattua sarjakuvaprojektia, jonka tarkoituksena olisi tuoda nuorten mielipiteitä ja ajatuksia esiin sarjakuvien avulla, pohtien samalla nuorten omaa elinympäristöä.

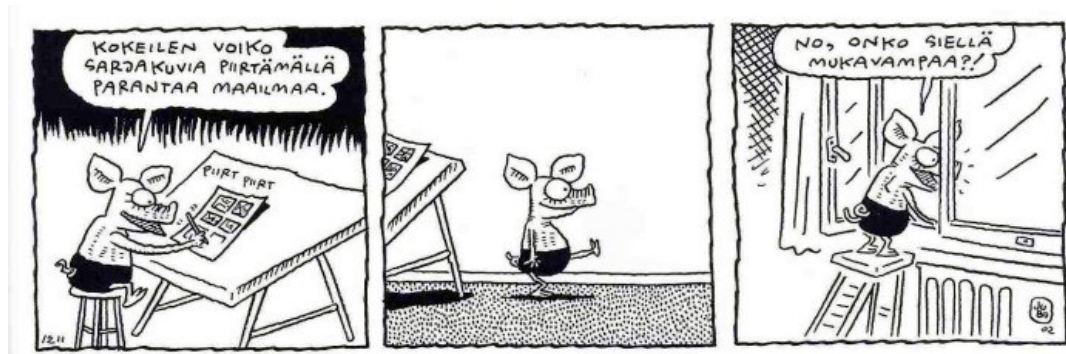
1.1 Kuinka maailmaa parannetaan?

Olisi hienoa, jos joku voisi vain kertoa miten maailmasta tehtäisiin parempi paikka, mutta tämä lienee utopistinen ajatus. Itse uskon kuitenkin vakaasti siihen, että jokainen pystyy omalta osaltaan parantamaan maailmaa. Tähän uskovat onneksi myös monet muut kasvatusalalla toimivat. Freiren pedagogiikasta kuvastuu vahvasti toivo ja luottamus parempaan maailmaan, jonka välineinä toimivat kasvatustieteet ja yhteisöllinen osallistuminen (Kurki 2006, 40). Sosiaalipedagogiikan maaperällä vaikuttavat kasvatussuuntaukset pyrkivät mm. puolustamaan demokratiaa ja kehittämään sekä

tukemaan ihmisten yhteiskunnallista ymmärrystä uskoen siihen mahdollisuuteen, että maailma voi olla toisenlainen (Suoranta 2006, 4 – 5).

Maailman parantamiseksi löytyy varmasti lukematon määrä erilaisia mielipiteitä ja toimintatapoja. Itse luotan jokaisen omiin, pieniltäkin tuntuviin tekoihin. Edellä olevassa Juba Tuomolan sarjakuvassa on yksi mielestäni kokeilemisen arvoinen ratkaisumalli. Kyseinen sarjakuva on ollut opinnäytetyöni kannalta keskeisessä osassa.

KUVA 1.

© Juba Production OY

Kun Tuomolan sarjakuvaa katsoo tarkemmin ja pohtii sitä yksittäistä lukukertaa pidempään, sen voi ymmärtää monin eri tavoin. Mitä Wagner tarkoittaa maailman parantamisella? Onko koko maailma nytkähtänyt paremmaksi tuon yhden Wagnerin piirtämän sarjakuvan ansiosta vai onko kenties jonkun yksittäisen ihmisen oma maailma vaihtanut suuntansa kohti parempaa? On myös mahdollista, että Wagnerin oma maailma on muuttunut sarjakuvan piirtämisestä saatavan mielihyvän vuoksi. Varmaa on ainakin se, että Wagner on yrittänyt parantaa maailmaa itselleen mieluisalla tavalla.

Juba Tuomolan kekseliäs strippi on vaikuttanut itseeni vahvasti, kuten monet muutkin sarjakuvateokset. Ne ovat nostaneet mieleeni kysymyksiä, pakottaneet pohtimaan asioita ja arvioimaan kaikenlaista ympärilläni tapahtuvaa. Olen huomannut sarjakuvissa piilevän voiman ja vahvuudet omien kokemusteni kautta niin lukijana kuin itse sarjakuvia luomalla. Sarjakuvien lisäksi myös Freire on saanut minut innostumaan, pohtimaan ja arvioimaan toimintatapojani yhä uudestaan ja uudestaan. Väitänkin, että sarjakuvat ja Freire ovat parantaneet omaa maailmaani kasvattamalla

minua. Olen oppinut paljon. Opinnäytetyöprojektissani haluan kokeilla, voinko kasvatustyöntekijänä auttaa jotakuta toistakin huomaamaan sarjakuvien voiman tai havahduttaa kyseenalaistamaan ja pohtimaan maailman menoa freireläiseen pedagogiikkaan nojaten?

Freiren ja Wagnerin jalanjäljissä

Kaikilla yhteiskunnilla ja niiden sisäisillä ryhmillä voi olla omanlaisensa populaarikulttuuri. Sanalla ”populaari” voidaan tarkoittaa esimerkiksi jotain laajalle levinnyttä tai erityisen suosittua ilmiötä. Se on ymmärretty myös kansasta itsestään nousevaksi kulttuuriksi. Toisaalta populaarisuus on liitetty myös mielikuviin yksinkertaisuudesta ja alempiarvoisuudesta, vastakohtana korkeakulttuurille. (Herkman 1998, 13.)

Erilaiset populaarikulttuurin tuotteet, esimerkiksi sarjakuvat, vetoavat kaikenikäisiin ihmisiin, mutta nuoret kuluttavat niitä erityisen aktiivisesti ja monipuolisesti. Kulttuurintutkimuksessa populaarikulttuuri on nähty vahvoja ja merkityksellisiä kokemuksia tuottavana tekijänä, joka heijastaa identiteettejä, lisää yhteisöllisyyttä sekä voimaannuttaa ihmisiä. Populaarikulttuurin kasvatusta ei voi kiistää. (Herkman 2007, 24 & 39.) Myös Freire korostaa, kuinka kasvatussisältöjen tulisi löytyä ihmisten omasta elämäntodellisuudesta, jotta niillä on konkreettista merkitystä kasvatettaville (Tomperi 2005, 27 – 29).

Populaarikulttuurin hyödyntäminen kasvatustyössä onkin mm. edellä mainittujen syiden vuoksi kannattavaa. Lisäksi siitä voi saada innostavan ja motivoivan työkalun, joka parhaimmillaan saattaa avata sillan jonka kautta päästään herättelemään kasvatettavien ajatuksia myös yhteiskunnallisten asioiden suuntaan. (Herkman 2007, 50.)

Suomessa poliittisuus ja passiivisuus tuntuvat kävelevän käsi kädessä harmillisen usein. Ihmiset eivät koe tarjottuja vaikutusmahdollisuuksia miellyttävänä ja päätösten teko tuntuu kaukaiselta. Etenkin nuorten yhteiskunnallinen toiminta ja vaikuttaminen ovat laajentuneet viime vuosien aikana perinteisen poliittisuuden ulkopuolelle, esimerkiksi henkilökohtaisiin kulutusvalintoihin ja kansalaisaktivismiin. (Herkman

2007, 224.) Tämä kertoo mielestäni nimenomaan enemmän passiivisuudesta perinteisiä vaikuttamisen tapoja kuin itse vaikuttamista kohtaan.

Olen itsekin huomannut lipsuvani enenevissä määrin vaikuttamisen vaihtoehtoisille foorumeille. Uskoisin olevani ”keskiverto-kaksikymppistä” kiinnostuneempi ”perinteisemmästä” poliittisesta toiminnasta, mutta pyrin olemaan yhteiskunnallisesti aktiivinen myös ”epävirallisemmin”. Esimerkiksi kulutusvalintojeni lisäksi yksi kanava mielipiteilleni ja ajatuksilleni ovat omat sarjakuvani.

Sarjakuvat ovat hyvin kirjava joukko monimuotoisia, eritavoin julkaistuja teoksia joissa käsiteltävät asiat voivat olla suuria tai pieniä ja tyyli vaihtelee viihteestä vakavien asioiden käsittelyyn (Helenius 2008, 38 – 39). Sarjakuvablogit ovat suhteellisen tuore mutta räjähdysmäisesti levinnyt ilmiö. Blogeista löytyy usein omaelämäkerrallisia, luonnosmaisia töitä jotka käsittelevät ihmisten arkea, kokemuksia ja ajatuksia. Minusta erityisen mielenkiintoinen seikka on blogien mahdollistama uudenlainen sarjakuvaharrastajien yhteisöllisyys. Perinteisesti yksinäisestä ja yksisuuntaisesta sarjakuvien luomisesta on muokkautunut blogien kommentointimahdollisuuden myötä vuorovaikutuksellista. (Hänninen 2008, 46.) Bloggaajat saattavat siis käsitellä omaa elämäntodellisuuttaan sarjakuvien muodossa ja lukijoiden kommentoinnin myötä blogien avulla voi muodostua omia yhteisöjä tai vähintäänkin keskustelua arjesta ja ihmisistä.

Yhteisöllisyys on sana, joka useimmiten kiinnittää huomioni jossain esiintyessään, valmistunhan sentään yhteisöpedagogiksi. Yhteisöllisyys nähdään myös tärkeänä elementtinä freirelaisissä kasvatustapomenetelmissä. Yhteisötaide on yksi näihin nojaava menetelmä, johon olen opiskelujeni yhteydessä päässyt tutustumaan. Yhteisötaide onkin yksi apuvälineeni opinnäytetyöprojektissani. Tahdon kokeilla voisinko kehittää sarjakuvien avulla saavutettavaa yhteisöllisyyttä blogien sähköisestä maailmasta perinteiseen, kasvokkain tapahtuvaan ryhmätoimintaan ja samalla herätellä nuorten mielenkiintoa vaikuttamiseen sekä omien mielipiteiden julki tuomiseen. Ehkäpä projekti onnistuu siinä samalla nytkäyttämään jonkun maailmaa vähän mukavammaksi.

TUTKIMUKSEN TAUSTAT

Opinnäytetyöni on laadullinen, eli kvalitatiivinen tutkimus jonka tavoitteena on kartoittaa tutkimuskohteeni, tarkoituksen mukaisesti valitun nuorten ryhmän elämäntodellisuutta ja tarkastella samalla, voivatko nuoret saada ääntään ja mielipiteitään kuuluviin sarjakuvien avulla. Tutkimusmenetelmänä käytin ryhmän toimintaan osallistuvaa havainnointia. Projektistani löytyy piirteitä, jotka ovat ominaisia mm. toimintatutkimukselle, yhteistoiminnalliselle tutkimukselle, kenttätutkimukselle sekä osallistavalle tutkimukselle. (Ks. Hirsjärvi ym. 2002.) Toteutustapa on ollut sosiaalipedagogisesti orientoitunut ja lähdekirjallisuuteeni kuuluu pääsääntöisesti teoksia jotka käsittelevät Paulo Freiren kasvatustajatuksia, sosiaalipedagogiikkaa, sosiokulttuurista innostamista, yhteisötaidetta sekä sarjakuvia.

Laadin tutkimuspäiväkirjaa lähes koko opinnäytetyöprosessini ajan. Tutkimuspäiväkirjani on hyvin vapaamuotoinen ja toteutettu osittain myös sarjakuvina. Erityisen hyödylliseksi päiväkirjani osoittautui projektin kuvauksen sekä pohdinta osuuden kannalta. Käsittelen opinnäytetyöprosessiani ja tutkimuspäiväkirjaani omassa kappaleessa, jossa esiintyy myös otteita tutkimuspäiväkirjastani niin tekstin kuin kuvien muodossa.

1.2 ”Moikka! Miulla olisi tällainen projekti...”

Kun hahmottelin opinnäytetyöprojektini suuntaviivoja keväällä 2008, ajatukseni oli kysyä kohderyhmäksi jonkun mikkeliiläisen alakoulun oppilaskuntaa. Tässä mielenkiintoisessa ideassa tuli kuitenkin vastaan kaksi toimintaani lähtökohtaisesti hankaloittavaa asiaa. Ensinnäkin, osallistujien olisi pitänyt tuntea alustavasti sarjakuvien ”kielioppia” ja ilmaisutapoja, koska koin etten voisin niitä itseopettelevana harrastelijana lähteä opastamaan kenellekään. Toiseksi olin epävarma siitä, olisiko kaikilla oppilaskunnan lapsilla ikänsä puolesta pedagogisten taustojeni vaatimia valmiuksia esim. vahvasti kyseenalaistavaan pohdiskeluun tai kuinka konkreettisesti he hahmottavat itsensä yhteiskunnan jäseniksi.

Syksyllä 2008 otin yhteyttä Limingan taidekouluun, jossa on mahdollisuus opiskella sarjakuvalinjalla. Tiesin, että enemmistö sarjakuvalinjalaisista oli nuoria, ja tiedustelin

sähköpostitse, löytyisikö Limingasta paria vaikuttamiseen ja sarjakuviin suuntautuvasta projektista kiinnostunutta. Tämäkään idea ei kuitenkaan ottanut tarpeeksi tuulta alleen. Jälkeenpäin ajatellen se onkin oikeastaan vain hyvä, sillä yli 430 kilometrin välimatka olisi todennäköisesti muodostunut jonkinlaiseksi ongelmaksi.

Lopulta otin yhteyttä Mikkelin lasten ja nuorten kuvataidekoulun opettajaan Anna Siiriäiseen, joka innostui ideastani saman tien. Projektin aloittaminen venyi keväästä 2009 saman vuoden loppuun, mutta sain viivästyksestä huolimatta mukaan yhteensä viisi yläkoulu- ja lukioikäistä tyttöä. Projektin edetessä osallistujamäärä laski neljään yhden tytön jättäytyttyä pois mutta tästä huolimatta saimme toteutettua sarjakuvaprojektin, jonka aikana nuoret loivat yhteensä kahdeksan mikkeliläisnuorten elämäntodellisuutta käsittelevää sarjakuvaa. Sarjakuvista koottiin projektin päätteeksi näyttely, joka kiersi Mikkelin alueen kirjastoja muutamien kuukausien ajan.

PEDAGOGISET TEORIAM JA KÄSITTEET

Seuraavassa kappaleessa avaan tutkimukseeni liittyviä, keskeisimpiä teorioita ja käsitteitä. Aloitan kertomalla lyhyesti Paulo Freiren elämänvaiheista, sillä ne vaikuttavat vahvasti hänen kehittämäänsä sorrettujen pedagogiikkaan. Kyseistä pedagogiikkaa on helpompi ymmärtää kokonaisvaltaisesti, kun pohjalla on jonkinlainen käsitys hänen omista kokemuksistaan (Hannula 2000, 11). Freiren elämänvaiheiden jälkeen keskityn sorrettujen pedagogiikan ydinasioihin.

Sorrettujen pedagogiikka on vaikuttanut olennaisesti sosiaalipedagogiikan sekä kriittisten kasvatustapojen erilaisiin suuntauksiin ja siitä löytyy paljon humanistiselle kasvatuserinteelle luonteenomaisia piirteitä. Avaan sosiaalipedagogiikan käsitettä vain pääpiirteittäin sen ja sorrettujen pedagogiikan monien yhtäläisyyksien vuoksi ja kohdennan tarkasteluni tämän jälkeen sosiaalipedagogiikan soveltamismahdollisuuksiin ja menetelmiin määritellen sosiokulttuurisen innostamisen ja yhteisötaiteen termejä.

1.3 Paulo Freiren elämä

Freire syntyi vuonna 1921 Brasilian Recifessä keskiluokkaiseen perheeseen, Paulo oli perheen neljästä lapsesta nuorin. Talouskriisin aikaan perheen isä joutui työttömäksi ja perhe köyhtyi, pyrkien silti pitämään yllä keskiluokkaista elämäntapaansa. Freiren ollessa 13-vuotias hänen isänsä kuoli ja tämä heikensi entisestään perheen taloudellista tilannetta. Muutaman vuoden kuluttua vanhimmat sisaruksista pystyivät kuitenkin aloittamaan työt ja helpottivat näin perheen ahdinkoa. (Hannula 2000, 12.)

Freire onnistui pääsemään yliopistoon oikeustieteen opintoihin. Hän oli tosin jo tuolloin kiinnostunut kasvatuksen filosofiasta ja sosiologiasta, johtuen osittain hänen ensimmäisen vaimonsa mielenkiinnosta kasvatusalaan. Kun opinnot loppuivat, Freire toimi hetken aikaa asianajajana mutta siirtyi kasvatuksellisemmalle puolelle toimien mm. opettajana ja järjestötyössä. (mts. 13.)

Työskenneltyään monilla erilaisilla kasvatustyön alueilla, Freire väitteli kasvatustieteen tohtoriksi ja aloitti työt kasvatustieteen professorina yliopistossa. Tuona aikana Freire aktivoitui entisestään lukutaito-ohjelmien ja kansankulttuuriliikkeiden parissa. Brasilian silloinen sotilashallitus piti Freiren kriittisiä ajatuksia ja toimintaa kuitenkin kommunistisina ja tästä syystä hän joutui vähäksi aikaa vankilaan. Tämän jälkeen Freire joutui maanpakoon Chileen 60-luvun alussa. (mts. 14 – 16.)

Vuonna 1970 Freire aloitti Genevessä Kirkkojen maailmanneuvoston pedagogisena asiantuntijana. Sitä ennen hän oli ehtinyt toimimaan myös Pohjois-Amerikassa, Harvardin yliopistossa, vierailevana professorina. Freire johti myös lukutaitokampanjaa Afrikassa ja tässä vaiheessa Freiren julkaisemat teokset alkoivat olla tunnettuja maailmalla. (mts. 16 – 17.)

Kun Brasilian hallitus vaihtui vuonna 1980, Freire pääsi vihdoin palaamaan kotimaahansa. Paluunsa jälkeen hän toimi São Paulossa kasvatustieteen professorina ja lukutaito-ohjelmissa. Samaan aikaan hän pyrki parantamaan virallisen koulutusjärjestelmän ulkopuolelle jääneiden lasten opetusta sekä toimi politiikassa

edustaen työväenpuoluetta koululaitoksen hallinnossa. Freire kuoli Brasiliassa 76-vuotiaana vuonna 1997. (mts. 17.)

1.4 Sorrettujen pedagogiikka

Freiren julkaisujen kulmakivi Sorrettujen pedagogiikka, on tunnettu ympäri maailmaa, mutta jäänyt vähemmälle huomiolle Suomessa. Freiren omien kokemusten lisäksi Sorrettujen pedagogiikassa kuvastuu sen kirjoittamisen aikakauden yleinen kulttuuriympäristö, johon vaikutti olennaisesti mm. Latinalaisen Amerikan historia, vallankumoukset, poliittinen kuohunta ja asenteet. (Tomperi 2005, 9 – 12.)

Freiren kasvatustajukset tukeutuvat vahvasti humanismiin ja pedagogiikkaan perustuvat menetelmät tukevat yhteistoiminnallisuutta ja vuorovaikutteisuutta (Hannula 2000, 3). Tämän problematisoivaksi, vapauttavaksi sekä dialogiseksi kasvatukseksi kuvatun pedagogiikan kasvatussisältöjen on Freiren mukaan löydettävä kasvatettavien omasta elämäntodellisuudesta. Freiren ajatusten mukaisesti toimittaessa kasvattajan ja kasvatettavien tulisikin siis etsiä työskentelyn sisällöt yhteistyössä. Näitä sisältöjä kutsutaan myös generatiivisiksi teemoiksi. (Tomperi 2005, 27 – 29.)

Sorrettujen pedagogiikan tavoitteena on Freiren mukaan ”tukea ihmisten kasvua elämänhallintaan ja yhteiskunnalliseen toimintakykyyn” (Tomperi 2005, 30). Freire luottaa siihen, että jokainen ihminen on kykeneväinen toimimaan maailman inhimillistämisen puolesta ymmärtäen kasvatuksen kautta samalla sen, ettei ”sorrettujen” käsitys ympäröivästä maailmasta ole yhtään vähäpätöisempi kuin vallassa olevien (Hannula 2000, 2).

Poliittisuus liittyy tästä johtuen olennaisesti Freiren pedagogiikkaan. Kasvatus ei ole neutraali asia, vaan sillä otetaan kantaa siihen, onko tavoitteena inhimillistää ihmisiä ja heidän maailmaansa vai pyritäänkö ihmisten mielipiteitä sen sijaan tukahduttamaan ja sopeuttamaan vallitsevaan järjestelmään istuviksi. Ketkä siis ovat sorrettuja ja ketkä sortajia? Freire halusi auttaa ihmisiä käsittelemään kriittisesti ja luovasti omaa todellisuuttaan. (Hannula 2000, 2.) Sovellettaessa sorrettujen pedagogiikkaa on hetkittäin muodostunut ongelmaksi sen ”kesyttäminen”. Tällöin poliittisuus ja

yhteiskunnallinen valtautuminen on saatettu jättää vähemmälle arvolle kuin Freiren pedagogiikkaan liittyvät menet. (Tomperi & Suoranta 2005, 221 – 222.)

Dialogisuus on tämän pedagogiikan ydin. Freiren mukaan (2005, 95 – 99) ”kohtaamisessa kukaan ei ole täysin tietämätön eikä täysin viisas. On vain ihmisiä, jotka pyrkivät yhdessä oppimaan enemmän kuin sillä hetkellä tietävät.” Vastavuoroisessa, tasa-arvoisessa dialogissa osapuolet pyrkivät siis oppimaan asioista yhdessä lisää toimien yhtä aikaa sekä ”opettajana” että ”oppilaana”. Jotta toiminta tukisi kasvua kohti elämänhallintaa ja yhteiskunnallista toimintakykyä, ei kasvattaja voi selittää kasvatettaville heidän toimintaansa ja tilannettaan. Kasvatus ei voi perustua informaation siirtoon vaan ymmärrykseen. Kasvatettavien kanssa tulee siis toteuttaa toimintaa ja tilannetta koskevaa reflektointia dialogia.

Tämä vaatii syvää luottamusta kaikilta dialogin osapuolilta. Freire uskoo, että tätä luottamusta kunnioittaen toteutettu aito pohdinta, reflektointi, innostaa toimintaan (mts. 69). Kasvattajalla ja kasvatettavilla on siis yhtä suuri vastuu heitä kaikkia kehittävistä prosesseista ja kohtaaminen muuttuu merkitykselliseksi, jolleivät osapuolet luota toisiinsa tai usko saavuttavansa mitään (mts. 85, 101).

Dialogisuuteen liittyy kiinteästi Freiren käsite ”praksis”, joka tarkoittaa ihmisten omaan maailmaan suuntautuvaa ajattelua ja toimintaa, jossa käytäntö ja teoria kohtaavat toisensa samalla kun oppiminen yhdistetään osallistujien arkeen. Tällainen menetelmä luo perustaa omaan itseen ja ihmisten olosuhteisiin kohdistuville muutoksille. (Hannula 2000, 3.) Käytännössä praksis siis tarkoittaa tiedostettua, jotenkin ihmisten arkeen liittyvää toimintaa jota reflektoidaan yhdessä.

Freire käyttää havainnollistamisensa apuna paljon vastakohtapareja. Niistä keskeisimpiä ovat jo aiemminkin mainitut sortajat ja sorretut sekä tallettava ja problematisoiva kasvatus. Sortajien ja sorrettujen välistä jännitettä voi kuvata esimerkiksi tilanteella, jossa toinen osapuoli estää toisen kykyä itsenäisiin, tiedostettuihin valintoihin. Kasvatus taas palvelee jompaakumpaa osapuolta. Tallettava kasvatus palvelee sortajia kun taas problematisoivalla kasvatuksella voidaan tukea sorrettuja. (Freire 2005, 44 – 49, 68 – 69, 75 – 78.)

Kuten jo aiemmin mainitsin, Freiren pedagogiikkaan liittyviä ja sitä selventäviä piirteitä tulee esille myös muissa tämän opinnäytetyön pedagogisissa pohjateorioissa. Käsittelenkin seuraavaksi sosiaalipedagogiikkaa, jonka kehittämiseen Freire on osaltaan vaikuttanut.

1.5 Sosiaalipedagogiikka

Sosiaalipedagogiikka pyrkii ennalta ehkäisemään ja lieventämään erilaisia sosiaalisia ongelmia sekä edistämään yksilön integroitumista yhteiskuntaan. Pedagogiikka tarkastelee ihmisten kiinnittymistä yhteiskunnan sisällä toimiviin järjestelmiin ja yhteisöihin yksilön kasvua tukevin tekijöinä. Sosiaalipedagogiikan katsotaankin kehittyneen mm. vastaamaan teollistumisen ja kaupungistumisen aiheuttaman nopean yhteiskuntamuutoksen tuottamiin ongelmiin, kuten yhteisöllisyyden heikkenemiseen, irrallisuuteen ja turvattomuuden tunteisiin. Vaikka sosiaalipedagogiikassa pyritään katselemaan yhteiskunnan todellisuutta ja siihen vaikuttavia virtauksia kriittisesti, pedagogiikka myös uskoo ihmisten kykyihin ratkaista yhteiskunnallisia epäkohtia ja mahdollisuuteen edistää omaa terveyttä, hyvinvointia ja onnellisuutta. (Hämäläinen 1999, 14 – 23, 42, 50.)

Omana tieteenään sosiaalipedagogiikka on kehittynyt pisimmälle Saksassa, missä alan teoreetikoita on useita ja pedagogiikka hyväksyttiin akateemiseksi oppiaineeksi jo 1960 – 1970-lukujen vaihteessa. Saksalaisen perinteen lisäksi pedagogiikkaan on vaikuttanut vahvasti myös romanin kieli- ja kulttuurialueen teoreetikot, mm. Freire ja José Maria Quintana. Vaikka Freire ei käyttänyt teorioissaan käsitettä sosiaalipedagogiikka, tai varsinaisesti kehittänyt sitä omana tieteenalanaan, ovat hänen kasvatusajatuksensa vaikuttaneet huomattavasti sosiaalipedagogiikan kehityskulkuun. Kaiken kaikkiaan eri kansallisuuksien parissa pedagogiikkaan on luotu omia painotuksiaan tuoden teoreettista laaja-alaisuutta alan keskusteluun. (Hämäläinen 1999, 51 – 55.)

Hämäläinen (1999, 59 - 61) korostaa, ettei sosiaalipedagogiikka ole sille uskollisista työmuodoistaan huolimatta metodioppi, vaan on mieluisampaa puhua sosiaalipedagogisesti orientoituneesta työskentelyotteesta. Keskeistä on oivaltaa toisintekemisen mahdollisuus ja auttaa ihmisiä näkemään omia mahdollisuuksiaan

erilaisten asioiden ja tilanteiden suhteen. Sosiaalipedagogisesti orientoituneen työskentelyn on tavanomaisesti nähty tapahtuvan ihmisten arjessa, tukien yksilöiden persoonallista kasvua vuorovaikutuskeskeisen toiminnan avulla.

Sosiaalipedagogiseen orientaatioon liittyy erilaisia toimintaperiaatteita. Monet niistä ovat hyvin samanluonteisia kuin mitä Freire nostaa esiin Sorrettujen pedagogiikassaan. Näitä toimintaperiaatteita ovat mm. dialogisuuden ja yhteisöllisyyden korostaminen, kriittisen tietoisuuden herättely, toiminnallisuus, ihmisenä kasvamisen laaja-alainen tukeminen sekä osallistuminen että osallistaminen. Erityisesti huono-osaisuuden tapauksissa myös ylisukupolvinen ajattelutapa korostuu sosiaalipedagogiikassa. (Hämäläinen 1999, 62 – 63.)

Jotta voisi työskennellä sosiaalipedagogisesti orientoituneesti, tulee ensin sisäistää pedagogiikkaan liittyviä ajattelutapoja ja lähteä muokkaamaan omaa tai yhteisön toimintaa sen suuntaisesti. Näin ollen eri ihmisten toteuttama sosiaalipedagogisesti orientoitunut työskentely myös eroaa toisistaan, koska yksilön persoonallisuus vaikuttaa myös työn luonteeseen. Yksinkertaistettuna sosiaalipedagogisen työtteen voi kuitenkin saavuttaa vain pedagogiikkaan nojaavan ajattelutavan omaksumisen jälkeen, joka taasen vaatii syvällistä tutustumista sosiaalipedagogiikkaan omana tieteenalanaan. (Hämäläinen 1999, 64 – 65.)

1.6 Sosiokulttuurinen innostaminen

Sosiokulttuurisella innostamisella tarkoitetaan sosiaalipedagogiikkaan liittyvää kasvattavaa yhteisöllistä käytäntöä jonka tarkoituksena on tilanteesta ja ympäristöstä riippuen herättää ja aktivoida ihmisiä sekä yhteisöjä eri tavoin. Innostamisen tärkein perusta löytyy yksilöiden omasta osallistumisesta. (Kurki 2000, 14, 88.) Professori Fernandes J. V. Merinon mukaan sosiokulttuurisen innostamisen tärkeimpinä päämäärinä on herätellä elämää sinne missä sitä ei ole ennestään sekä auttaa löytämään ja hyödyntämään jo olemassa olevia kykyjä (mts. 23 – 24).

Sosiokulttuurinen innostaminen on kehittynyt erityisesti romaanisella kieli- ja kulttuurialueella ja sen avulla edistetään ihmisten kulttuurista osaamista sekä kannustetaan kriittiseen ja luovaan, elämän laatua parantavaan toimintaan. Joihinkin

maihin sosiokulttuurisesta innostamisesta on muodostunut jopa oma ammattinsa, joka tukee sosiaalisia ja kulttuurisia tarkoituksia suuntautuen vapaa-ajan toimintoihin ja sosiaalisten verkostojen organisointiin. (Hämäläinen 1999, 72.)

Sosiokulttuurisen innostamisen tavoitteisiin pyritään sellaisten toimintamuotojen kautta, joista tulisi löytyä kahdeksan toisiinsa limittyvää sosiokulttuurisen innostamisen teoreettista runkoa tukevaa piirrettä. Ensimmäinen näistä kahdeksasta teoreettisesta piirteestä liittyy innostamisen sosiaalisen toiminnan kriteereihin. Toiminta pyrkii saattamaan ihmisiä yhteen ja auttaa huomaamaan heidän olevan oman elämänsä avaintoimijoita joilla on mahdollisuus saada aikaan kulttuurista ja sosiaalista liikettä. Tällaisen saavuttamiseksi perusvaatimuksina on tukea ihmisten herkistymistä, motivoitumista ja dialogisuutta. (Kurki 2000, 23 – 24.)

Toiseksi innostamisen tulee olla sellaista kasvatuksellista toimintaa, joka perustuu yhteisöllisyyteen, tasavertaisuuteen ja aktivoiviin, ei-ohjaaviin pedagogisiin menetelmiin. Keskeistä on motivoida niin yksilöitä kuin koko yhteisöä kehittämään ja kasvattamaan itse itseään luoden samalla positiivisia muutoksia asenteissa ja ihmisten välisissä suhteissa. (mts. 25.)

Sosiokulttuurisen innostamisen tärkeimpiin käsitteisiin kuuluvat kulttuurinen demokratisaatio sekä kulttuurinen demokratia. Kolmas teoreettinen piirre liittyy näiden toteutumiseen. Kulttuurisen demokratisaation tavoitteena on ”perinteisten” kulttuurituotteiden, kuten kirjallisuuden, kuvataiteen ja musiikin saavutettavuus niin, että mahdollisimman moni voisi nauttia näistä taiteen muodoista. Kulttuurisessa demokratiassa taasen pyritään ihmisten omaan osallisuuteen, jolloin he itse toimivat oman kulttuurinsa tuottajina. Kulttuurista toimintaa ei siis nähdä ainoastaan tiettyjen ihmisten etuoikeutena. Sosiokulttuurisen innostamisen pyrkimyksenä on lopulta toteuttaa vahvemmin kulttuurista demokratiaa kuin kulttuurista demokratisaatiota (mts. 14, 25.)

Neljännän piirteen keskiössä on ryhmän toiminta. Sosiokulttuurisen innostamisen tulee tukea ja vahvistaa ryhmäidentiteettiä ja ryhmään kuulumisen tunnetta jolloin innostajan on kyettävä käyttämään luovasti ja monipuolisesti erilaisia ryhmätyöskentelyn menetelmiä. Perimmäisenä tarkoituksena on saada ryhmä

toimimaan omaehtoisesti, itsenäisesti ja tavoitteellisesti, eli periaatteessa innostajan tehtävänä on pyrkiä tekemään itsensä tarpeettomaksi. (mts. 25.)

Viides teoreettinen piirre korostaa niitä sosiaalisia käytäntöjä, jotka huomioivat ihmisten arkielämän todellisuuden tukien oma-aloitteisuutta, osallisuutta sekä kannustavat samalla pohtimaan itse toimintaa ja sen merkityksiä. Sosiokulttuuriselle innostamiselle on luontevaa suuntautua auttamaan sosiaalista vahvistamista tarvitsevia, syrjäytymisuhan alla olevia tai muuten jollain tapaa alisteisia ryhmiä. Tällöin tasa-arvoinen vuorovaikutus saa erityisen tärkeän osan, jotta ihmiset alkaisivat kehittää itseohjautuvasti tarvitsemiaan ratkaisumalleja. Jotta toiminnan tuloksena syntyisi jotain konkreettisia muutoksia, eikä se latistuisi pelkäksi ”puuhasteluksi” tai vieraantuisi ryhmästä, on toimintaa refleктоitava aktiivisesti sekä tarvittaessa kehitettävä ja uudistettava. (mts. 26.)

Sosiokulttuurisessa innostamisessa pyritään saamaan ihmiset tiedostamaan oma tilanteensa ja siihen mahdollisesti liittyvät ongelmat tai tarpeet, joita on tarkoitus pohtia ja ratkaista yhteisöllisesti. Kuudes teoreettinen piirre keskittyykin niihin menetelmiin, joita tällaisessa työskentelyssä käytetään. Näiden vaihtelevien sosiaalisen työn menetelmien pohjalta löytyy esimerkiksi sosiologiaan, psykologiaan, erilaisiin pedagogiikkoihin sekä taiteeseen nojaavia teorioita. Toiminta ei saa kuitenkaan muuttua pelkäksi menetelmien sumaksi vaan taustalta tulee löytyä harkittu teoreettinen kehys ja niihin liittyviä innostamisen tekniikoita. (mts. 26 – 27.)

Seitsemäs piirre painottaa toiminnan suunnitelmallisuutta ja päämäärätietoisuutta sekä pohdintaa siitä, mitä ihminen on yhteisössään, alueellisesti ja koko yhteiskunnassa. Näin ollen mitä tahansa ryhmien muodostamiseen ja sosiaalisiin aktiviteetteihin suuntautuvaa toimintaa ei voida kutsua sosiokulttuuriseksi innostamiseksi. (mts. 27.)

Viimeinen, kahdeksas sosiokulttuurisen innostamisen teoreettista runkoa tukeva piirre liittyy yksilöiden ja yhteisöjen kommunikaatioiden järjestelmään ja vuorovaikutusverkkojen muodostamiseen. Vuorovaikutusta pyritään luomaan niin yksilön kuin yhteisöjen välille mutta myös ”korkeampiin” tahoihin kuten viranomaisiin ja muuhun yhteiskuntaan. Tällaisella toiminnalla tuetaan ihmisten vapauden toteutumista ja autonomian vahvistumista. (mts. 28.)

Sitä mukaan, kun Freiren pedagogiset ajatukset ovat tulleet tunnetummiksi Euroopassa, on myös sosiokulttuurinen innostaminen alkanut levittäytymään jatkuvasti laajemmin kasvatustalouden ammattilaisten keskuudessa (Hämäläinen & Kurki 1997, 207).

1.7 Yhteisötaide

Sosiaalipedagogisesti orientoituneessa työssä suositaan usein luovia työskentelymenetelmiä. Parhaimmillaan luovan toiminnan menetelmät tuovat sisältöä elämään, auttavat eheyttämään, jäsentämään ja syventämään itsetuntemusta, antavat luvan rentoutua, ”leikkiä” ja heittäytyä sekä tuovat mahdollisesti esiin uusia puolia itsestä avaten erilaisia mahdollisuuksia elämässä. Yhteisötaide on yksi sosiaalipedagogisesti orientoituneista luovan toiminnan menetelmistä. (Hämäläinen 1999, 67.)

Hiltusen ja Jokelan (2001, 13) mukaan yhteisötaide on yleensä aktiivista toimintaa, jolla pyritään luomaan taiteen avulla muutoksia kyseistä yhteisöä koskeviin asioihin. Yhteisö voi koostua kenestä tahansa, mutta usein taiteellinen toiminta on tärkeänä osana luomassa yhteisöä. Varsinaisella ilmaisumuodolla ei sinänsä ole merkitystä yhteisötaiteen määrittävänä tekijänä.

Kasvatusjärjestelmässämme on harmillisen usein tapana jakaa asioita ”tarkoituspäisiin” tietoaaineisiin ja ”tarkoituspöttömiin” taideaineisiin. Taiteisiin liittyvä toiminta nähdään usein myös yksilöllisenä toimintana, joka kehittää vain yksilön omaa esteettistä herkkyyttä ja luovuutta. Sama henkilö voi kuitenkin olla monien eri yhteisöjen jäsen ja yhteisöllisyys nähdäänkin yhtenä tärkeänä osana ihmisten elämässä. Parhaimmillaan yhteisöt koetaan elämänlaatua tukevin ja tällaisissa tilanteissa taiteella on mahdollisuus saada hyvinkin merkittävä rooli. (mts. 9 – 10.)

Taidetta on alettu viime vuosikymmenten aikana arvostamaan entistä enemmän myös täysipainoisena yhteiskunnan osa-alueena. Taiteellinen toiminta nähdään mm. taloudellisena voimavarana ja sen koetaan edistävän hyvinvointia sekä ehkäisevän

syрjäytymistä, työttömyyttä ja alueellista rappeutumista. Etenkin yhteisötaideprojekteissa paikallisuus on ollut yksi tärkeä huomionkohde koska monissa projekteissa paikallisidentiteetin sekä paikan kokemuksen on huomattu vahvistuneen ja syventyneen. Taiteen parissa toimiminen ei kuitenkaan ehkäise ja ratkaise yksinään erilaisia ongelmia. Kun toiminta liitetään osaksi muita vaikuttamisen tapoja, ovat positiiviset tulokset huomattavasti todennäköisempiä. (mts. 10, 17.)

Nuorisotyössä kulttuurinen- ja taidetoiminta tuovat osallistujille usein selkeästi uusia konkreettisia taitoja samalla kehittäen heidän omaa ilmaisuaan ja taiteen vastaanottokykyä. Yhteisöllisen taidekasvatuksen piirissä toimiminen linkittyy myös paikan historiaan, tarinoihin, yhteisön omiin lähtökohtiin, elinpiiriin sekä kanssatoimijoihin ammentaen näistä ideoita ja voimavaroja taidetoimintaan. Usein tällaisissa projekteissa varsinainen näkyvä lopputulos, taideteos, ei ole niinkään tärkeä kuin toiminnan aikana ja sen ansiosta saavutetut muutokset. Yhteisöllisessä taidekasvatuksessa korostuu vaikuttamisen tahto samalla, kun koetetaan ymmärtää erilaisia yhteiskunnallisia olosuhteita. (mts. 21.)

SARJAKUVAT POPULAARIKULTTUURIN MUOTONA

Mitä sarjakuvista tulee ensimmäisenä mieleen? Veikkaan, että monen mieleen nousee kuva jostakin tunnetusta sarjakuvahahmosta kuten Aku Ankasta, Karvisesta, Tenavista, Tintistä tai Tex Willeristä. Nuo kaikki hahmot liittyvät osaltaan siihen, miten ihmiset ymmärtävät käsitteen sarjakuvat. Sarjakuvia on yritetty määritellä useaan otteeseen, mutta se on osoittautunut monimutkaiseksi. Tarkan määrittelyn tekeminen onkin haasteellista, koska aina löytyy sarjakuvia, jotka eivät mahdu annettuihin raameihin. Laajasti määriteltynä, sarjakuvalla on oma erityinen ilmaisukielensä joka erottaa sen selkeimmin muista populaarikulttuurin muodoista kuten kirjallisuudesta ja elokuvista. Sarjakuva on oma itsenäinen ilmaisumuotonsa, jolla on myös tietyllä tapaa oma kielioppinsa. Oletettavasti suurin osa sarjakuvista rakentuu rinnakkaisista kuvasarjoista ja mahdollisesta tekstiosuudesta sekä näin syntyvästä kerronnan kokonaisuudesta jonka yhtenä tarkoituksena on informaation välittäminen. Mutta kuten sanottua, aina löytyy poikkeuksia. (Ks. Banerjee 2005, 19; Herkman 1998, 21 – 22; McCloud 1994, 5 – 9.)

Koska sarjakuvien kenttä on hämmentävän laaja, tässä luvussa pyrin kartoittamaan kokoavasti tuota aluetta. En lähde kuitenkaan esimerkiksi luettelemaan erilaisia genrejä vaan avaan ensin lyhyesti sarjakuvien yleistä kehitystä, keskittyen yleisesti parhaiten tunnettuun amerikkalais-eurooppalaiseen sarjakuvahistoriaan. Lisäksi koetan selvittää sarjakuvien asemaa suomalaisen kasvatustieteen ja akateemisen tutkimuksen piireissä.

1.8 Keltaisen kakaran kautta kapinaan ja arvostuksen nousuun

Sarjakuvan historian voi mieltää alkavan hyvinkin kaukaa, jopa monien eri kulttuurien parissa keksityistä kuvakerronnoista. Ihmisethän tallensivat kokemuksiaan ja ajatuksiaan kronologisina kuvasarjoina ennen kuin varsinaisia kirjoitusmerkistöjä keksittiin. Yleisesti kuitenkin puhutaan, että nykymuotoisen sarjakuvan ensimmäiset julkiset esiintymiset tapahtuivat 1800-luvun lopulla Yhdysvalloissa, ”keltaisen lehdistön” sivuilla, kun Richard Outcaultin Yellow Kid julkaistiin. Samoihin aikoihin myös euroopassa alkoi esiintyä sarjakuvamaista ilmaisua, mm. Rodolphe Töpfflerin toimesta. Vaikka sarjakuvaa on kehitelty eri paikoissa samanaikaisesti, tämän populaarikulttuurin lajin ensi askeleet liittyvät kiinteästi sanomalehtien kehitykseen niin Yhdysvalloissa kuin Euroopassa. (Ks. Herkman 1996, 11 – 15; Kaukoranta & Kempainen 1982, 15 – 33; Manninen 1995, 12 – 14; McCloud 1994, 9 – 19.)

Alun perin sanomalehdissä julkaistut sarjakuvat oli suunnattu aikuisille. Kun huomattiin, että ne kiinnostivat myös lapsia, alkoi viihdeteollisuus tuottaa 1930 – luvulla sarjakuvalehtiä. Nämä lehdet olivat erityisesti pojille suunnattuja seikkailu-, rikos- ja supersankarisarjakuvia. Sarjakuvalehdet olivat ensimmäisiä populaarikulttuurin tuotteita, joihin myös lapsilla riittivät rahat. Näin niistä kehittyi vanhempien kontrollin ulkopuolinen harrastus, lasten ja nuorten ”oma juttu”. Tuon ajan sarjakuvalehdet ovat mahdollisesti painavin syy sille, että sarjakuvia alettiin leimata lasten mediaksi. (Herkman 1996, 12 – 17.)

Jännittävät rikos- sekä kauhusarjakuvat nousivat Amerikassa lasten ja nuorten suosioon. Myös sotaisat ajat heijastuivat sarjakuvalehtien sivuilla. Sarjakuvien väkivaltaisuus alkoi herättää arvostelua niiden sopivuudesta lasten lukemistoksi ja

tämän vuoksi Amerikassa laadittiin lopulta 1950 – luvun alussa ”Comics code”, tiukka sensuurisäännöstö joka rajoitti sarjakuvien julkaisemista kiinnittäen tarkasti huomiota sarjakuvien sovinnaisuuteen. (mts. 17 – 18.)

Muutenkin mullistavalle 1960 – luvulle tultaessa Comics code tavallaan synnytti amerikkalaisen underground sarjakuvan, kun sarjakuvataiteilijat alkoivat tietoisesti kapinoida laadittua säännöstöä vastaan. Pienlehdet tulvivat väkivaltaa, seksiä ja kirosanoja. Miespuolisten sarjakuvataiteilijoiden hyvin seksistinenkin tapa kuvata naista sai vastakohtakseen tuona naisliikkeen nousukautena omanlaiseksi genrekseen mielletyt naissarjakuvat. (mts. 19 – 20.)

Suomen ja sarjakuvien yhteinen alkutaival

Sarjakuvat rantautuivat Suomeen totutun kiirettömästi pienellä viiveellä. Piirtopalat – nimistä lehteä vuodelta 1945 pidetään ensimmäisenä suomalaisena sarjakuvajulkaisuna. Sarjakuvalehtiä alkoi ilmestyä varsinaisesti vasta 1950 – luvulle kääntyttäessä, alkuaikojen ehkä tärkeimpänä julkaisuna Sarjakuvalehti. Kyseinen lehti ilmestyi ensimmäistä kertaa vuonna 1949, esitellen mm. Mustanaamion ja Taika-Jimin eksoottisia seikkailuja. (Hänninen 2006, 119 – 121.)

Läpimurron tehnyt Aku Ankka alkoi ilmestyä vuonna 1951 ja sen vanavedessä pitkäikäinen Nakke – lehti sekä edelleen julkaistavat Tex Willer ja Korkeajännitys. Vuonna 1953 Suomessa ilmestyi säännöllisesti yhteensä kymmenen sarjakuvalehteä ja siitä viiden vuoden kuluttua jo 28 lehteä. Lännenlehdet, seikkailu- ja sotasarjakuvat saivat Suomessakin poikien kesken suosiota. Tytöille suunnattuja, romanttisia rakkauskertomuksia alkoi ilmestyä eri lehdissä 1950 – luvun lopulla. (mts. 121 – 130.)

Sarjakuvien mukana saapui myös keskustelu niiden vaikutuksista lapsiin ja nuoriin. Sarjakuvien lisäksi lukemistolehdet ja viihdekirjallisuus olivat roskaa, joiden uskottiin villitsevän nuoria gangsterihenkisiin moraalittomiin kokeiluihin. Sarjakuvat nähtiin vakavana kasvatusongelmana ja niistä keskusteltiin sanomalehti palstojen lisäksi jopa eduskunnassa vuonna 1961. Suomessa ei kuitenkaan asetettu sarjakuville rangaistusveroa, julkista valvontaa tai omaa ”comics code” säännöstöä. Sarjakuvat saivat jatkaa ilmestymistään entiseen tapaan. (mts. 130 – 131.)

Sarjakuvien kulttuurierot ja muutos

Kun Amerikan sarjakuvarintamalla kuohui, Euroopassa, etenkin Ranskassa ja Belgiassa sarjakuva nautti hyvin erilaisesta tilanteesta. Ranskalainen kielialue oli sarjakuvien suhteen hyvin tuotteliasta, eikä sarjakuvia nähty siellä niinkään vain lasten ja nuorten viihteenä. Tämä heijastuu alueella vielä nykypäivänäkin vahvana sarjakuvien arvostuksena. Samankaltaista kehitystä tapahtui myös Japanissa, jossa manga – sarjakuvat ovat nousseet kaiken ikäisten suureen suosioon. Japanissa julkaistiin jo 60 – luvulla aikuisille suunnattuja gekiga – seikkailusarjakuvia, jotka olivat kuitenkin hyvin väkivaltaisia. (Herkman 1996, 18 – 22.)

Kun Amerikan underground ja suurin kapina tyyntyi, sarjakuvien luonne alkoi muuttua staattisista sankareista ja toinen toisiaan muistuttavista tarinoista kohti kehittyneempiä, syvempiä hahmoja sekä kokeilevampia, graafista taidetta muistuttavia tekemisen tapoja. Alettiin puhua erityisesti taidesarjakuvista ja aikuisille suunnatuista sarjakuvista. Sarjakuvien ilmaisukieli kehittyi ja niitä alettiin hiljalleen vertaamaan kirjallisuuteen. Sitä mukaa kun populaarikulttuurin arvo on yleisesti ottaen noussut ja kuilu korkeakulttuuriin kaventunut, sarjakuvia on hyväksytty entistä paremmin myös virallisen median tiedonjaon osana. Selkeimpiä osoituksia sarjakuvan arvostuksen nousemisesta ovat mm. erilaiset kirjallisuuspalkinnot. (Ks. Banerjee 2005, 91; Herkman 1996, 21 – 23.)

Nouseva kiinnostus ja arvostus sarjakuvia kohtaan näkyvät myös Suomessa mm. nopeasti yleisömääriään nostaneilla sarjakuvafestivaaleilla ja sarjakuvaopiskelun mahdollisuutena. Suomessa sarjakuvia voi opiskella mm. Limingassa, Orivedellä, Lahdessa ja Anjalankoskella. (Ahokoivu 2007, 118 – 121, 138 – 139.) Sarjakuvasta voi saada Suomessa myös akateemisen arvon, sillä ensimmäiset opiskelijat suorittivat sarjakuvista sivuaineopintonsa Taideteollisessa korkeakoulussa viime vuoden aikana (Römpötti 2009). Lisäksi tänä päivänä on suhteellisen tavallista, että myydyimpien kirjojen joukkoon sijoittuu myös sarjakuvia. Kotimaisia esimerkkejä ovat mm. Pertti Jarlan Fingerporit sekä Milla Paloniemen Kiroileva siili – albumit. (Helsingin Sanomat 2009.)

Digitaaliset apuvälineet ovat muokanneet tämän päivän sarjakuvaa, sillä nykyään periaatteessa kaikki sarjakuva on digitaalista. Sarjakuvat ovat kiinni sähköisissä työvälineissä riippumatta siitä, onko kyseessä Internetissä vai tavanomaisesti paperilla julkaistava teos. Paperille painettujen sarjakuvien valmistusvaiheisiin liittyy vähintäänkin digitaalinen painotyö, mutta usein myös muu digitaalinen muokkaus. Webbisarjakuvia on julkaistu nyt yli kymmenen vuoden ajan ja nykyään ne lasketaan mukaan sarjakuvakentän täysivaltaisiksi jäseniksi. Sarjakuvien digitalisoituminen on tuonut osaltaan myös tiettyä demokratiaa sarjakuvien kentälle. (Sinisalo 2006, 42 – 43.) Itse huomaan tämän demokratisoitumisen esimerkiksi siinä, että myös minulla on mahdollisuus luoda sarjakuvia ja ennen kaikkea julkaista niitä helposti. Internetissä julkaistaan päivittäin lukematon määrä webbisarjakuvia, joiden tekijöiden taustat vaihtelevat aloittelijoista vuosikymmeniä alalla olleisiin sarjakuvataiteilijoihin.

Suomessa sarjakuva-alaa tukee erityisesti Suomen sarjakuvaseura ry, joka mm. ylläpitää Sarjakuvablogit.com sivustoa, jonne kuka tahansa sarjakuvailmaisusta kiinnostunut voi avata oman bloginsa ja saada töilleen näkyvyyttä. Lisäksi vapaaehtoisvoimin toimiva seura järjestää Helsingin sarjakuvafestivaaleja, julkaisee Sarjainfo – lehteä, jakaa vuosittain Puupäähattu – palkintoa sekä pyörittää Helsingin sarjakuvakeskuksen tiloja. (Suomen sarjakuvaseura 2009.)

1.9 Sarjakuvat, kasvatus ja tutkimus samalla hiekkalaatikolla

Aina kun median, populaarikulttuurin tai muiden vastaavien kulutusalueiden uudet tuotteet ovat tulleet yleisemmin tunnetuksi, ne ovat herättäneet helposti yhteiskunnallista keskustelua, oletuksia, epäilyjä ja vastustusta. Samoin kävi myös sarjakuvien kohdalla, josta ehkäpä voimakkaimpana seurauksena oli jo aiemmin mainitsemani Comics Code. Aikuisille mahdollisesti hieman vieraista tai ainakin uusista lasten ja nuorten kuluttamista kulttuurituotteista on helppoa etsiä syitä alaikäisten ei-toivotulle käyttäytymiselle. Tällainen kritiikki vain voimistaa osaltaan näiden kulttuurituotteiden merkitystä kasvatettavien kapinoidessa auktoriteetteja vastaan. Olipa kyse sarjakuvista, musiikista, elokuvista tai mistä tahansa muusta arvostelua saaneesta kulttuurin tuotteesta, niitä kuluttamalla lapset ja nuoret ovat voineet korostaa ja vahvistaa itsenäisyyttään sekä omanarvontuntoaan. (Manninen 1996, 159 – 161.)

Itse koen johdonmukaiseksi ajatella, että kun uudet asiat aiheuttavat kummastelun kautta keskustelua, keskustelu tuottaisi tutkiskelua ja tutkiskelu tieteellisiä tutkimuksia. Tällaisia seuraus-kuvioita on ymmärtääkseni myös tapahtunut esimerkiksi nuorisokulttuurien kohdalla. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että sarjakuvien tapauksessa tämä kaari on toteutunut jollain tapaa vajavaisesti. Kun sarjakuvat ovat olleet noin kolmekymppisen ikäisiä, niiden negatiivisia vaikutuksia alettiin tutkiskella, vannottaen sarjakuvien vaarallisuutta. Kun aikaa kului ja sarjakuvien ennustetut haittavaikutukset jäivätkin ilmestymättä, sarjakuvat saivat jatkaa tavanomaista elämäänsä ja sen myötä nämä kuvataiteen ja kirjallisuuden lehtolapsiksi koetut tuotteet tunnutaan unohtaneen tutkimusten piiristä.

Suomessa lehtikirjoittelu sarjakuvien kasvatusvaikutuksista alkoi 1950 – luvulla, tosin tämän päivän silmin katsottuna artikkelit eivät aina olleet sarjakuvien kannalta kovin imartelevia. Esimerkiksi erään Ilta-Sanomien julkaiseman artikkelin otsikkona oli ”Sarjakuvakysymys kasvatusongelmana”. Mannerheimin Lastensuojeluliitto näki vuonna 1955 tarpeelliseksi jopa erityisen sarjakuvavaliokunnan, jonka tarkoituksena oli tarkastella sarjakuvien vaikutuksia lapsiin. (Hänninen 2006, 131.) Tämän valiokunnan toimesta julkaistiin vuonna 1959 Gay von Wessenbergin ”Katsaus sarjakuvatutkimuksiin”. Tutkimuksessa vakuuteltiin sarjakuvien haittavaikutuksia ulkomaalaisiin lähteisiin tukeutuen. Lisäksi Wessenberg vaatii teoksessaan, että sarjakuvatuotanto olisi saatava valvonnan alaiseksi. Toisaalta vuonna 1956 on kuitenkin julkaistu myös Lapsi ja nuoriso – lehden artikkelikokoelma, jossa kirjoittaja H. A. Turja toteaa sarjakuvat oivallisiksi opetusvälineiksi kouluissa, vaikkakin paheksuu sarjakuvien väkivaltaisuutta vedoten samalla suomalaisiin kasvattajiin. (Rasila 2001.)

Etsiessäni kirjallisuutta ja lähdeteoksia tätä opinnäytetyötäni varten, huomasin, että sarjakuvien tutkiminen etenkin kasvatuksellisesta näkökulmasta on pysähtynyt lähes täysin noin viidenkymmenen vuoden takaisiin teksteihin, ainakin Suomessa. Sarjakuvien historiaa on auki kirjoitettu useassa teoksessa samoin kuin joidenkin sarjakuvahahmojen kehittymistä. Sarjakuvien semiotiikkaa, eli merkki- ja merkitysjärjestelmien analysointia on tutkittu. Myös erilaisia sarjakuvien luomista käsitteleviä teoksia ja oppaita tuntuu löytyvän suhteellisen paljon. Toisenlaiset, sarjakuvat yhteiskunnallisena ilmiönä näkevät tutkimukset tuntuvat olevan kuitenkin

hyvin piilotettuna tai sitten vaihtoehtona on, ettei sellaisia ole tehty. Myös Otto Sinisalo (2006, 42) toteaa Kulttuurivihkojen artikkelissaan, että sarjakuvien akateeminen tutkimus on hyvin vähäistä. Suomessa kasvatuksen teoreettisesta näkökulmasta sarjakuvia ovat lähestyneet näkyvimmin dosentti ja mediatutkija Juha Herkman sekä sarjakuvista tohtoriksi väitellyt Pekka A. Manninen. Heidän teostensa lisäksi olen saanut käsiini vain yksittäisiä suomenkielisiä artikkeleja, jotka sivuavat sarjakuvien vaikutusta, merkityksiä tai käsittelevät niitä kasvatuksen kehyksessä.

”MITÄ ON OLLA NUORI MIKKELISSÄ?”

Tämän luvun alla kuvailen yksityiskohtaisemmin nuorten sarjakuvaprojektin kulkua osallistuneiden nuorten rekrytoinnista aina projektin loppuun saakka. Kun olen käynyt projektin kaaren läpi, kirjoitan auki nuorten antamaa palautetta ja heidän kokemuksiaan projektista. Lopuksi kokoon vielä sarjakuvanäyttelyissä kiertäneen kommentointivieraskirjan sisältöä, eli sarjakuviin tutustuneiden ihmisten ajatuksia ja kommentteja itse projektista sekä sarjakuvista.

1.10 Projektin kulku

Syyskuussa 2009 kävin Mikkelin lasten ja nuorten kuvataidekoululla kertomassa projektistani koulun kahdelle syventävien kuvataideopintojen ryhmälle. Sain kiitettävän laajan listan kiinnostuneiden nuorten nimiä ylös. Lokakuun lopulla pidimme ensimmäisen tapaamisen, jonne osallistui minun ja kuvataidekoulun opettajan Anna Siiriäisen lisäksi neljä yläkouluikäistä ja yksi lukioikäinen tyttö. Ensimmäisen tapaamisen aikana koetin saada hieman tuntumaa ryhmästä ja luoda rentoa ryhmähenkeä. Tytöt tunsivat tai vähintäänkin tiesivät toisensa jo ennestään, vaikka koostuivat kahdesta eri opetusryhmästä. Tapaamisen aikana piirsimme yhdessä muotokuvat kaikista ryhmäläisistä sekä täytimme ”ystäväkirjan” sivut pareittain. Ystäväkirjan avulla jokainen kertoi muutamia asioita itsestään parille jonka jälkeen jokainen esitteli omaa pariaan muulle ryhmälle. Tapaamisen lopuksi keskustelimme projektin suunnitellusta kulusta ja koetin kysellä nuorten fiiliksistä projektia kohtaan. Tytöt olivat aika hiljaisia, mutta yleisesti ottaen ilmapiiri vaikutti positiiviselta ja innostuneelta, vaikkakin myös hieman hämmentyneeltä.

Tapasimme ryhmän kanssa seuraavan kerran parin viikon päästä. Ryhmä jakautui kahteen ja tytöt pohtivat, millaiset asiat vaikuttavat ihmisiin ja siihen, millaisia me olemme. Molemmat ryhmät kirjoittivat kaikki ideat ja ajatukset sellaisenaan isoille papereille jotka käytiin ryhmäpohdinnan jälkeen läpi. Yhdistelimme samankaltaisia asioita ja hahmottelimme pääteemoja joiden pohjalta voisimme alkaa suunnittelemaan sarjakuvien aiheita. Tapaamisen lopussa keskustelimme taas nuorten fiiliksistä, jolloin lukioikäinen tyttö kertoi kokevansa jonkinasteista turhautumista projektia kohtaan. Hän olisi halunnut aloittaa sarjakuvien konkreettisen työstämisen jo ensimmäisen tapaamiskerran aikana kun nyt sarjakuvien toteuttamisen sijaan ”me vaan leikitään”. Tyttö kummasteli myös ryhmätoiminnan korostamista, sillä hän olisi halunnut toimia itsenäisemmin. Kävimme mielestäni tärkeää keskustelua ryhmätoiminnasta ja projektin suuntaviivoista. Tytön kommenttien jälkeen pohdin ja arvioin myös omia toimintatapoja.

Tapasimme kolmannen kerran viikon kuluttua. Nuoret olivat aika väsyneitä, koska kokoonnuimme heidän kuvaamataidon tuntiensa jälkeen. Nuoret pohtivat sarjakuvien aiheita kirjoittamalla ajatuksiaan vapaasti taululle. Aihealueet keskittyivät pitkälti nuorten vapaa-ajan viettämisen ongelmiin sekä vaikuttamisen vaikeuteen. Aihevaihtoehtojen läpikäyminen tuotti hyvää ja mielenkiintoista keskustelua tämän päivän nuorten elämästä Mikkelissä.

Viimeinen ”pohjustava” tapaaminen oli viikon tauon jälkeen. Tutustuimme erilaisiin sarjakuviin ja puhuimme yleisesti ottaen sarjakuvista ilmaisumuotona. Toin tapaamiseen monta pinoa sarjakuvia niin omasta kirjahyllystäni kuin kirjastosta. Tutkimme erilaisia tyylejä, tehokeinoja ja toteutusmahdollisuuksia ja nuoret valitsivat itselleen mieluisia sarjakuvia pohtien samalla, millä tyylillä lähtisivät toteuttamaan omia sarjakuviaan. Tämä tapaaminen oli aika inspiroiva ja avasi varmasti nuorillekin uusia puolia sarjakuvista.

Neljän tapaamiskerran jälkeen kokoonnuimme lauantaipäivänä viiden tunnin sarjakuvatyöpajaan. Paikalle saapui harmillisesti vain kolme tyttöä, sillä yksi tytöistä oli sairastunut ja lukioikäinen tyttö jättäytyi yllättäen pois koko projektista. Aloittaminen oli haparoivaa, mutta lopulta saimme jäsenneltyä aihealueita ja nuoret

saivat kiinni työskentelystä. Viiden tunnin tuloksena valmistui kaksi ja puoli sarjakuvaa. Totesimmekin, että järjestämme vielä uuden työpajapäivän. Sarjakuvien aiheet, juoni ja ideat siis kehiteltiin porukassa mutta konkreettinen toteuttaminen oli yksilötyöskentelyä. Tytöt olivat todella taitavia ja tekivät mielettömän hienoa jälkeä, ajatuksella ja tarkasti pohtien. Kuvataidekoululla kävi vierailemassa myös kulttuurituottajaopiskelija Eero Solonen, joka toimi harjoittelijana Mikkelin pääkirjastolla ja huolehti projektimme ensimmäisen näyttelyn organisoinnista.

Tapasimme ennen viimeistä työpajaa kerran Länsi-Savon lehtihaastattelun vuoksi, jonne ei lopulta saapunut kuin kaksi tyttöä. Tunnelma oli aika nihkeä ja vaivaantunut, joten sovimme, että toimittaja ja valokuvaaja saapuvat vielä uudestaan viimeiseen sarjakuvatyöpajaamme.

Viimeinen tapaaminen ennen näyttelyä oli muutamien tuntien tiukka puristus jonka aikana työstettiin kolme ja puoli sarjakuvaa valmiiksi. Tunnelma oli mukava ja työskentely sujui paljon helpommin kuin aiemmalla työpaja kerralla. Lisäksi pientä piristävää jännitystä toivat Länsi-Savon toimittaja ja valokuvaaja, jotka olivat molemmat erittäin innostuneita projektista.

Pystyimme projektimme sarjakuvanäyttelyn Mikkelin pääkirjaston ala-aulaan 14.12. harjoittelija Eeron avustuksella. Pari nuorta toimitti viimeiset sarjakuvat suoraan kirjastolle, koska olivat halunneet työstää niitä vielä kotonaan. Pääkirjaston näyttely oli esillä 17.1. saakka, jonka jälkeen näyttely kiersi neljällä Mikkelin sivukirjastolla aina maaliskuun puoliväliin saakka. Näyttelyn mukana kulki kommentointivieraskirja, johon ihmiset saivat kommentoida projektia, sarjakuvien aiheita ja teemaa.

Kirjastojen näyttelyiden päätyttyä kokoontuimme vielä kerran vaihtamaan ajatuksia projektista, tosin harmillisesti yksi tytöistä ei lopulta päässykään saapumaan tapaamiseen. Selasimme paikalla olevien kanssa vieraskirjan kommentit läpi ja juttelimme saamastamme palautteesta. Lopuksi juttelimme nuorten kanssa heidän omista fiiliksistään, projektin tavoitteista ja mahdollisesta jatkosta. Anna pyysi sarjakuvat itselleen lainaan, jotta voisi asettaa ne vielä kansalaisopiston käytävälle muutamaksi viikoksi esille. Kaiken kaikkiaan viimeisen kokoontumisen tunnelma oli miellyttävä, itselleni jäi hyvä olo ja myös Anna sekä nuoret vaikuttivat tyytyväisiltä.

1.11 Nuorten fiilikset

Projektiin osallistuminen oli nuorten mielestä ollut mukavaa. Ryhmässä toimiminen oli ollut heidän mielestään helppoa, tosin asiaan vaikuttaa toki se, että he olivat jo ennestään toisilleen jollain tapaa tuttuja. Nuoret toivoivat, että ryhmän koko olisi ollut hieman suurempi ja yhden tytön pois jättäytyminen nähtiin harmillisena erityisesti aiheideoinnin suhteen. Nuoret olivat hyvillään siitä, että sarjakuvien aiheita ideoitiin yhdessä, sillä ideoiden kehittäminen yksin olisi voinut tuntua liian hankalalta.

Nuoret nostivat esiin myös tiukan aikataulun – työskentelyssä oli kiireen tuntua ja aikaa olisikin pitänyt olla runsaammin. Tytöt olisivat mielellään tehneet ainakin yhden kokonaan yhteisen sarjakuvan, johon olisi voitu hyödyntää kaikkien omaa persoonallista piirrosjälkeä. Jos osallistujia olisi ollut enemmän, olisi voitu myös työstää lisää eri tavoin toteutettuja sarjakuvia. Vaikutti siltä, että tytöt olisivat toteuttaneet mielellään useammankin sarjakuvan.

Sarjakuvasta ilmaisumuotona nuoret tuntuivat olevan yhtä mieltä – sarjakuvat ovat tehokkaita ja mielenkiintoisia. Eräs tytoista vertasi sarjakuvia ja kirjoittamista toisiinsa ja keskustelimmekin siitä, kuinka sarjakuvilla pystytään kertomaan sama asia tiiviimmin ja moniulotteisemmin kuin ainoastaan kirjoittamalla. Sanonta ”kuva kertoo enemmän kuin tuhat sanaa” piti nuorten mielestä täysin paikkansa.

Nuoret eivät liiemmin ottaneet kantaa siihen, oliko heidän sarjakuvillaan varsinaista vaikutusta, mutta kokivat mielipiteidensä tulleen selkeästi esiin. Tytöt vaikuttivat jopa hieman hämmentyneiltä kommentointivieraskirjaan kirjoitetuista kommentteista ja palautteista ja joku ryhmäläisistä ihmettelikin, kuinka moni ihminen heidän sarjakuviinsa olikaan päässyt näyttelyssä tutustumaan.

Kolmesta viimeisellä tapaamiskerralla paikalle saapuneista tytoista yksi kertoi piirtävänsä edelleen sarjakuvia, tosin hän oli harrastanut sitä jo ennen projektiakin. Kannustimme Annan kanssa kovasti muitakin nuoria sarjakuvien toteuttamiseen, sillä kaikkien osallistuneiden työt olivat tasokkaita ja nuoret erittäin lahjakkaita. Tytöt

olisivat valmiita osallistumaan samanlaiseen projektiin uudestaan, jos siihen olisi mahdollisuus.

1.12 Kommentointivieraskirja

Kommentointivieraskirjaan oli neljän eri näyttelypaikan aikana kertynyt yhteensä viisitoista sivua ihmisten kommentteja ja ajatuksia. Suurin osa kommenteista oli asiallisia ja hyvin positiivisia. Joidenkin kommenttien yhteyteen oli myös piirretty pieniä kuvia. Vieraskirjaan oli kirjoitettu kommentteja niin projektista yleisesti kuin myös erityispalautetta yksittäisille nuorille heidän töistään. Nuoria kannustettiin jatkamaan piirtämistä ja kaikista töistä annettiin erittäin hyvää palautetta. Myös itse projekti oli koettu mielenkiintoisena.

Vieraskirjaan olivat ilokseni kirjoittaneet monet eri-ikäiset ihmiset. Kommentteja olivat jättäneet selkeästi niin alakouluikäiset lapset, nuoret kuin aikuisetkin. Näyttelyihin oli käynyt tutustumassa myös useita koululuokkia, tosin tällaisiin vierailuihin liittyvissä kommentteissa näkyi selkeästi oppilaiden jonkinasteinen ”pakko” kirjoittaa vieraskirjaan – kommentit toistivat toisiaan ja pysyttelivät usein ”hienoja ja kivoja töitä” - tasoisina.

Yleisesti ottaen sarjakuvien koettiin kuvaavan hyvin mikkeliäisnuorten arkea. Sarjakuvat nähtiin oivallisena tapana tuoda nuorten mielipiteitä esiin ja se olivat selvästi herättäneet yksittäisiä ihmisiä pohtimaan nuorten asioita. Eräs kommentoija harmitteli kovasti sitä, jos McDonald's oli nuorille ainoa vartenotettava vapaa-ajan viettopaikka, kun toinen kommentoija taasen oli projektiin osallistuneiden nuorten tavoin hyvin pettynyt alaikäisille suunnattujen keikkojen vähyydestä sekä keikkojen myöhäisistä alkamisajankohdista.

Projektin ideaa kehitettiin hienoksi ja kantaaottavaksi. Idea koettiin toimivana ja mukavan yksinkertaisena tapana ilmaista nuorten ajatuksia ja tuoda esiin osuvia huomioita ajan haasteista. Tämän tyylistä toimintaa toivottiin myös lisää.

”MIUN PÄÄ ON IHAN TURVOKSISSA TÄSTÄ KAIKESTA” - ELI ERÄÄN OPINNÄYTETYÖN ETENEMISPROSESSI

”Moi, mistä sie aattelit tehdä opparin?” kyseli eräs tuttavani vuoden 2008 syksyllä. Kun vastasin, että sarjakuvista, keskustelukumppanini hiljentyi pienen hetken ajaksi – ja vastasi ehkä hieman yllättyneen kuuloisena jotakuinkin ”aijaa?”. Samantapainen tilanne on toistunut muutamiakin kertoja opinnäytetyöprosessini aikana, mutta aiheeni on aina tuottanut keskustelua. Vaikka ihmettelijöiden pienet hiljaiset hetket ovat ajoittain meinanneet horjuttaa uskoani aiheeni kohtaan, ovat hedelmälliset keskustelut erilaisten ihmisten kanssa puolestaan vain kannustaneet jatkamaan. Olenkin siis kiitollisuuden velassa monille ihmisille, niin luokkatovereille, opettajille ja hyvälle ystäväilleni kuin itselleni puoli tuntemattomille Keskusbaarin asiakkaille. Tutkimuspäiväkirjani on kiertänyt monissa käsissä ja sieltä löytyville tilanne- ja sarjakuville ovat hekotelleet samat tutut ja tuntemattomat, joiden kanssa olen aiheesta keskustellut.

Idea sarjakuvaprojektista ehti muhimaan mielessäni jo jonkin tovin. Kun muut luokkalaiseni alkoivat lukea omien aihealueidensa teoreettista kirjallisuutta, annoin oman ajatukseni juoksennella vapaasti ja leikittelin monilla erilaisilla ideoilla. Tiesin sen varmasti kostautuvan jossain vaiheessa, mutta silti oloni oli suhteellisen tyyni. Teorian lukeminen tuntui kammoksuttavalta möröltä ja koetinkin siirtää lukemisen aloittamista mahdollisimman kauas. Vaikka kirjoitinkin proseminaari työni saman aihepiirin tiimoilta, tiesin tarvitsevani rutkasti lisää lähdemateriaalia opinnäytetyötäni varten. Teoriassa tiesin jo, kuinka haluaisin toteuttaa projektin, mutta silti tarvitsisin tieteellistä kirjallisuutta tukemaan käytännön toimintaa.

KUVA 2.

Kun lopulta uskaltauduin tarttumaan kirjallisuuteen, vetäisi Paulo Freire (taas kerran) jalat altani – innostuin suunnattomasti ja kirjoitin ideoita ja ajatuksia kynä sauhuten ylös. Luin Lissu Lehtimajan Freiren kyydissä – sarjakuva-albumia uudestaan ja uudestaan, selasin Sorrettujen pedagogiikkaa ja tunsin pääseväni jatkuvasti paremmin perille Freiren kasvatustilfilosofiasta. Välillä tuntui siltä, kuin olisin saanut kaikesta tiedosta todellisen yliannostuksen.

KUVA 3.

Kun olisi pitänyt aloittaa konkreettinen toimiminen projektin toteuttamiseksi, innostukseni pysähtyi kuitenkin kuin seinään. Koko opinnäytetyöni vaikutti maailman turhimmalta asialta, mielenkiinto oli karannut jonnekin toiselle mantereelle ja mietin toden teolla, onko koko hommassa mitään järjen hiventäkään. Luokkatovereideni aiheet tuntuivat paljonärkevimmiltä ja aloin kyllästyä siihen, ettei aiheestani tuntunut löytyvän soveltuvaa lähdemateriaalia. Mieleen hiipivät ihmettelijöiden hiljaiset hetket ennen epävarmaa ”aijaa” kommenttia.

KUVA 4.

Tutkimus-kursseilta päähäni oli jäänyt soimaan monesti toistettu lausahdus siitä, ettei kannattaisi valita liian vierasta aihetta ja kannattaisi aina tarkastaa, että aihetta on tutkittu jo aiemminkin. Mietin mikä tarve tällaiselle projektille oikeastaan edes olisi ja voisiko tällaisella saavuttaa mitään konkreettista. Väsymys opinnäytetyötä ja etenkin teoriaa kohtaan oli jatkuvasti vahvempi ja aika tuntui juoksevan turhan nopeasti eteenpäin. Muiden opinnäytetyöt edistyivät aivan toisenlaisessa tahdissa. En oikein osannut tehdä koko työn suhteen mitään.

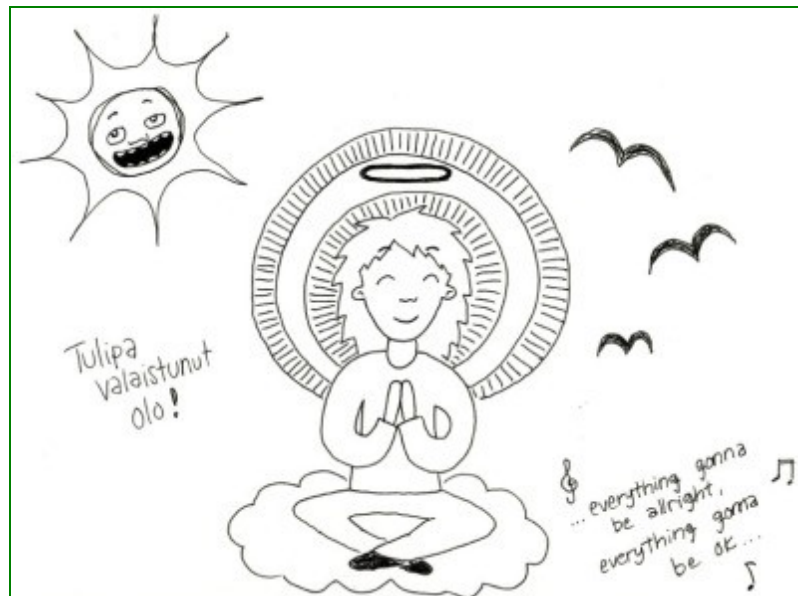
KUVA 5.

Kun hiljaisloa oli jatkunut jo jonkun aikaa, aloin selailemaan tutkimuspäiväkirjaani. Selailin sarjakuvia ja vilkuilin sängyn alta pilkottavia teoriakirjoja. Tutkimuspäiväkirjaa selatessani aloin taas huomaamaan pienen innostuksen kipinän ja päiväkirjan edellisen merkinnän pohjalta tiesin, mitä pitäisi tehdä seuraavaksi. Innostus kasvoi ja luottamus opinnäytetyötäni kohtaan alkoi palautua. Tajusin, että minulla olisi lupa käyttää mielikuvitustani vaikka kyse olikin opinnäytetyöstä ja tieteellisestä tekstistä. Teoreettinen voisi olla myös persoonallista.

KUVA 6.

Tutkimuspäiväkirjan selaileminen nosti esiin asioita, joita en ollut teorioista aiemmin ymmärtänyt. Nostelin teoriakirjat pois sängyn alta ja selailin niitä, luin jo kerran lukemiani kappaleita uudestaan ja valaistumisen tunne tuntui jatkuvan. Oli perjantai 13. päivä ja loikin innoissani pitkin asuntoani kun huomasin tajunneeni mitä Freire todellakin tarkoitti generatiivisilla teemoilla ja temaattisella maailmalla.

KUVA 7.

Opinnäytetyö tuntui edistyvän harppauksina, mutta kesä lähestyi, lämpö lisääntyi ja auringon kutsu tuntui voittamattomalta. Totesin, että ehtisin toteuttamaan projektin syksynkin aikana ja silti valmistumaan aikataulun mukaisesti. Syksyn tullessa elämä kuitenkin myllersi niin voimakkaasti, etteivät voimat tuntuneet riittävän mihinkään. Kun valmistuminen aikataulun mukaisesti alkoi olla vaakalaudalla, koetin pakottaa itseni kirjoittamaan ja jatkamaan projektia vaikka fiilikset menivätkin matalalentoa.

KUVA 8.

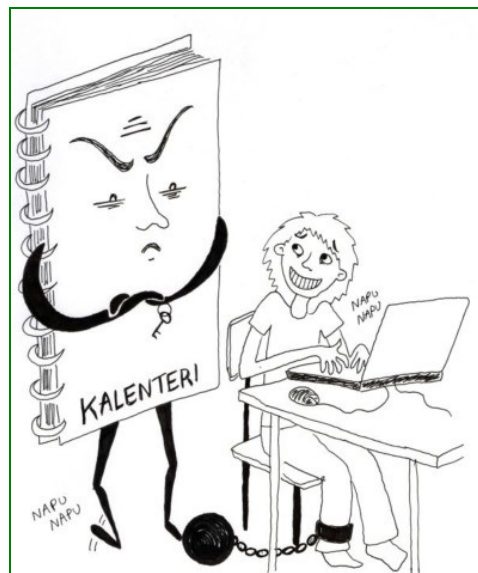
Koetin palkita itseni jokaisesta tavusta tai puhelinoitosta jonka sain pois TO DO – listaltani. Kirjoitin itselleni sopimuksia, joiden avulla saisin lähteä jollekin tietylle keikalle jos saisin edes jotain tehtyä opinnäytetyöni eteen. Palkitsemiskäytännön toimivuudesta opinnäytetyön tekstimäärän lisääjänä voi olla montaa mieltä, mutta oma olo ja jaksaminen paranivat kuitenkin pikkuhiljaa.

KUVA 9.

Vaikka oma suoriutumiskykyäni oli hetkellisesti madaltunut, aika ei antanut armoa ja hidastanut kulkuaan samaan tahtiin. Esitysseminaarit lähestyivät pirullisen nopeasti ja ”kiire” oli päivän sana. Pakotin itseni istumaan tietokoneen ääreen ja suoltamaan ulos kaiken sen tiedon, mitä olin siihen mennessä ehtinyt sisäistämään. Valmistumisen siirtyminen näytti entistä varmemmalta, mutta saisin sentään esitellä puoli valmiin työni samassa esitysseminaarissa luokkalaisteni kanssa.

KUVA 10.

Omaa esitystäni edeltävänä iltana toivoin hartaasti sairastuvani yön aikana sikainfluenssaan, aivomätään tai vaihtoehtoisesti edes keuhkoputken tulehdukseen. Heräsin kuitenkin aamulla kiroten tervettä oloani. Niinpä löysin itseni päivemmällä tärisemässä jännityksestä koulumme valtavalta tuntuvan auditorion katsomon edestä. Aloitin hieman häpeillen edellisyönä aika olemattomilla kuvankäsittelytaidoillani kokoon väsäämäni, itse piirtämäni diaesityksen jossa aiheen pohjustamiseen kului noin 20 diaa ja itse aiheen käsittelyyn noin kolme.

KUVA 11.

Esitykseni jälkeen jaoin auditoriossa monia puheenvuoroja, keskustelin kuin vanhakin asiantuntija ja sain erittäin kannustavaa palautetta aiheen valinnasta. Harteilta tipahti hetkessä niin edellisyön univelat kuin tonnin painoinen huoli diojeni typeryydestä. Tiivistin tunnelmat tutkimuspäiväkirjaani ”voittaja fiiliksinä”.

Esitysseminaarien jälkeen opinnäytetyöni edistyi lähes omalla painollaan, projektin näyttelykierros saatiin onnellisesti alusta loppuun ja positiivinen palaute jatkui. Kirjoittamistyö sujui vaihtelevalla menestyksellä, mutta eteni silti suhteellisen tyylikkäästi. Pieni alakulo meinasi ottaa valtaa, mutta tällä kertaa ainoastaan sen vuoksi, että tiesin paljon antaneen ja mielenkiintoisen prosessin lähestyvän loppuaan.

POHDINTA

Pohdin projektin aikana useaan otteeseen, toiminko varmasti teoriapohjani mukaisesti ja mikä projektissa tukee sosiaalipedagogiikkaa. Teoriapohjani kanssa ehkäpä selkeimmässä ristiriidassa on ryhmän lähtökohta – kohderyhmä oli etukäteen rajattu ja toimintaidea valmiiksi suunniteltu. Tarjosin nuorille ”valmista pakettia”. Tämä lähtökohta sotii teoriapohjani kanssa, sillä puhtaasti sosiaalipedagogiikkaa noudattavan toiminnan tulisi olla ryhmästä itsestään nousevaa ja periaatteessa ryhmänkin tulisi muodostua oma-aloitteisesti, jäseniensä tarpeista ponnistaen. Toisaalta projektini tarkoituksen mukaisesti, selkeästi rajattu ryhmä tukee kvalitatiivista tutkimusotetta. Ja tosiasiaan on, että opinnäytetyöni toteuttaminen olisi venynyt huomattavasti ellei jopa jäänyt kokonaan toteuttamatta, jos olisin jäänyt etsimään tai odottamaan sopivaa, omista tarpeistaan yhdistyvää ryhmää. Toisaalta vaikka olikin itse avain asemassa ryhmän muodostumiseksi, toimin sosiokulttuuriseen innostamiseen mukaisesti innostajan roolissa, kannustaen ryhmäläisiä löytämään ja hyödyntämään omia taitojaan ja tietojaan.

On myös huomioitava, ettei tämän projektin lähtökohtana ollut samanlaista, syvää hätää tai sortoa kuin esimerkiksi Freiren ajan lukutaitokampanjoihin osallistuneilla ihmisillä. Myös Freiren teoreettinen abstraktius tuo oman jännityksensä toiminnan ”oikea oppiseen” toteuttamiseen. Voi olla hankalaa lähteä toteuttamaan mitä tahansa pedagogiikkaa ”puhtaasti”, jollei sen toteuttamiseksi ole kuvailtu mitään selkeitä metodeja. Toisaalta tällainen tulkitsemisen vapaus on myös rikkaus – kun tarjolla ei ole valmiiksi suunniteltua, joustamatonta toimintatapaa, on pakko käyttää omia aivonystyröitään, tutustua teorioiden ydinasioihin ja adoptoida pedagogisia suuntauksia mitä moninaisimpiin tilanteisiin. On omalla tavallaan vapauttavaa, kun ymmärtää, ettei kyse ole absoluuttisesta totuudesta vaan asioita voi tai melkeinpä täytyy varioida ja kehitellä tilanteisiin sopiviksi. Tällainen, sorrettujen pedagogiikan ”uudelleen keksiminen” olikin yksi Freiren toiveista – että hänen kasvatustajatuksensa eläisivät ajan ja ihmisten mukana, eivätkä lukkiutuisi ainoastaan 1970 – luvun Latinalaiseen Amerikkaan.

Mielestäni projekti onnistui säilyttämään sosiaalipedagogisesti orientoituneen otteen ja välttämään teorioiden ”kesyttämisen” muuttumatta ”puuhasteluksi”. Projektissa

yhteistoiminnallisuus ja dialoginen vuorovaikutteisuus olivat tärkeässä osassa ja vaikka ryhmä ei syntynytkaan nuorten omien tarpeiden pohjalta, käsitelimme silti selkeästi nuorten temaattiseen maailmaan liittyviä generatiivisia teemoja. Reflektoimme toimintaamme kun siihen oli tarvetta ja ainakin itse koin nuorten toimineen minulle ”opettajina” ”oppilaiden” sijaan – toivon, että asetelma oli myös heidän kannaltaan samanlainen. Toiminta oli tavoitteellista ja päämäärätietoista ja mielestäni onnistuimme myös saavuttamaan projektin tavoitteet. Nuoret tuottivat luovalla ja mieluisalla tavalla omaa kulttuuriaan saaden samalla ajatuksiaan esille. Nuorten sarjakuvat selkeästi puhututtivat näyttelyihin tutustuneita ihmisiä, joten projektin aikana saavutettu käsitys mikkeliäisnuorten elämäntodellisuudesta ei myöskään jäänyt ainoastaan ryhmän sisäiseksi tiedoksi.

Suomessa sosiaalipedagogisesti orientoitunut toiminta on edelleen hieman vierasta ja esimerkiksi formaalin kasvatuksen puolella on totuttu pitkälti ohjailevaan ja opettajajohtoiseen toimintaan. Tämän vuoksi mm. yhteisöllisyyttä, dialogisuutta ja reflektointia korostava toimintatapa vaatii koko ryhmältä totuttelemista – asetelma on hieman outo niin ryhmän innostajille kuin osallistuville jäsenillekin. Luulenkin tämän olleen yksi syy lukiolaistytön pois jättäytymiseen. Lisäksi olisi osattava luopua tehokkuus-ajattelusta. On liene sanomattakin selvää, että tällainen toiminta vaatisi erittäin runsaasti aikaa, jota meillä ei ollut tämän projektin puitteissa mahdollista käyttää tarpeeksi.

Projektin aikana totesin useasti olevani myös ”tyhmän rohkea” lähtiessäni toteuttamaan sarjakuvaprojektia ilman minkäänlaista taiteellista pohjakoulutusta tai omatoimista harrastelua vahvempaa sarjakuvataustaa. Tämän vuoksi olikin erityisen huojentavaa saada mukaan Anna, kuvataiteen ammattilainen. Pohdin kuitenkin myös ”tyhmän rohkeuttani” tietynlaisena heittäytymisenä. Projektissa vaadimme nuorilta tiettyä ennakkoluulottomuutta ja vahvaa luottoa niin itseen kuin muihinkin ryhmän jäseniin. Koska ryhmän oli tarkoitus toimia kokonaisvaltaisen tasa-arvoisesti, en olisi voinut vaatia muulta ryhmältä sellaista, jota en olisi itse valmis osoittamaan. On uskallettava olla aidosti tasa-arvoinen nuorten kanssa. Ei voi pelätä oman ammatillisuutensa puolesta, vaikkei samankaltaisesta toiminnasta olisikaan aiempaa kokemusta – on pakko luottaa ryhmän osaamiseen, yhdessä toimimiseen ja heittäytyä ennakkoluulottomasti ja luottavaisesti mukaan. Ja loppujen lopuksi – kuinka voisikaan

kartuttaa kokemuksiaan, ellei uskaltaisi kokeilla hieman vieraaltakin tuntuvia asioita. Omia rajojaan ei löydä, ellei niitä etsi ja koettele.

Projektin aikana koettelin omia ammatillisia rajojani yhdistelemällä kasvatuksellisia intressejäni itselleni mieluisaan harrastukseen. Vaikka työtä ja vapaa-aikaa ei joidenkin mukaan saisikaan yhdistää, uskon opinnäytetyöprosessini silti antaneen minulle uusia valmiuksia toimia ammattitaitoisempana yhteisöpedagogina ja olen iloinen omalaatuisesta vaikkakin hetkittäin myös hermoja raastavasta aihevalinnastani. En väitä, että olisin nyt kaiken kokenut ja nähnyt ammattikasvattaja, vaan jatkan edelleen ahkeraa miettimistä, kuinka maailmaa voitaisiin parantaa.

Opinnäytetyöprosessini aikana olen vakuuttunut itse siitä, että kasvatusta ja ihmisenä kasvaminen ovat todennäköisesti ainoita realistisia tapoja maailman parantamiseksi ja inhimillistämiseksi. Sosiaalipedagogiikka metodeineen ja sovelluksineen eivät varmasti ole ainoita ”oikeita” tapoja, mutta mielestäni kuitenkin toimivia kasvatussuuntauksia. Freirelaisessä optimistisessä asenteessa sekä vahvassa toivossa ja luottamuksessa parempaan maailmaan on mielestäni erittäin tärkeä pointti, joka meidän kaikkien olisi hyvä muistaa kaikessa toiminnassamme – olimme sitten putkimiehiä, insinöörejä tai yhteisöpedagogeja.

1.13 Parantamisen varaa ja haaveita jatkosta

Vaikka olenkin opinnäytetyöprojektini tyytyväinen, löytyy siitä silti kehitettävää. Projekti oli omanlaisensa, pienimuotoinen pilottikokeilu, jonka aikana tehtyä pohjatyötä pyrin hyödyntämään jatkossakin – toiveenani on vielä joku päivä alkaa toteuttamaan samankaltaisella toimintaidealla uutta ja laajempaa sarjakuvaprojektia.

Tärkein seikka on mielestäni aika. Jotta projektista saataisiin mahdollisimman paljon irti, aikaa tulisi olla paljon. Opinnäytetyöprojektini toteutettiin periaatteessa muutamien kuukausien aikana. Tällaisen projektin toteuttamiseen tarvittaisiin mielestäni vähintään vuosi, jotta ryhmän toiminta saataisiin hitsautumaan saumattomaksi. Opinnäytetyöprojektissa ryhmän koko oli pieni ja osallistujat toisilleen ennestään tuttuja joten ryhmäytyminen tapahtui suhteellisen kivuttomasti. Jos projektin toteuttaisi suuremman, mahdollisesti toisilleen ennestään

tuntemattomien ryhmän kanssa, ryhmäytymiseen ja yhteisölliseen toimintaan totuttautumiseen vaadittaisiin riittävästi aikaa. Toiminnassa ei saisi tulla kiireen vaaraa jotta esimerkiksi ryhmäläisten keskinäisten suhteiden työstäminen, turvallisuuden tunne ja projektiin sitouttaminen olisi oikeasti mahdollista.

Mielestäni soveltuva ryhmäkoko olisi noin 10 henkilöä. Tällöin jokaisen ryhmäläisen todellinen kohtaaminen olisi vielä mahdollista ja ryhmän toiminta hallittavissa. Tapaamiskertoja tulisi olla opinnäytetyöprojektiin verrattuna enemmän. Etenkin sarjakuvien konkreettiseen työstämiseen tarkoitettuihin työpajoihin tulisi taata mahdollisuus työskennellä rauhassa.

Ryhmänä pitäisin mielelläni edelleen alaikäiset nuoret, koska heitä kuullaan usein liian vähän heitä koskevissa asioissa. En kuitenkaan kiellä, etteikö tällainen vaihtoehtoinen kansalaisvaikuttamisen tapa voisi toimia muidenkin ”sorrettujen” ryhmien, kuten vaikkapa maahanmuuttajien tai vanhusten kanssa. Olipa ryhmä mikä hyvänsä, on ensisijaisen tärkeää kartoittaa yhdessä heidän omaa arkeaan ja elämäntodellisuuttaan.

Sarjakuvien toteuttamisessa olisi jo mm. ryhmädynamiikan ja yhteishengen vuoksi kiinnostavaa toteuttaa jokainen sarjakuva alusta loppuun ryhmässä toimien. Opinnäytetyöprojektissa ideointi ja niiden jalostaminen tehtiin yhdessä, mutta varsinainen toteuttaminen jäi yksilötyöskentelyksi. Olisi hienoa, jos sarjakuvissa näkyisi usean ihmisen kädenjälki.

Valmiista sarjakuvista voisi koota opinnäytetyöprojektin tapaisesti näyttelyn johon liittyisi niin ikään myös kommentointivieraskirja. Vuorovaikutusta voisi kuitenkin viedä vielä pidemmälle, esim. haastamalla kunnan päättäjiä tai virkamiehiä ottamaan kantaa sarjakuvien teemoihin. Lisäksi sarjakuvista voisi koota oman julkaisun, jota jaettaisiin eri tahoille, päättäjien lisäksi mm. nuorten kanssa työskenteleville, kirjastoihin ja kouluihin. Kouluissa julkaisua voisi mahdollisesti käyttää myös opetusvälineenä vaikkapa yhteiskuntaopin, opinto-ohjauksen tai kuvaamataidon tunneilla.

Uuden projektin suuntaviivat ovat suhteellisen selkeitä, sillä jätimme kuvataidekoulun opettajan Annan kanssa jo kertaalleen yhden rahoitushakemuksen Mikkelin kulttuuri-,

nuoriso- ja liikuntalautakunnalle vuoden 2010 alussa. Tuolloin haettavissa ollut KulttuuriKannustin – rahoitus myönnettiin kuitenkin toiselle projektille. Uuden projektin toteuttaminen on siis oikeastaan enää rahoituksesta kiinni. Luotan kuitenkin freireläiseen tapaan, optimistisesti siihen että projekti tulee toteutumaan uudestaan jossain vaiheessa ja pääsen jatkamaan maailman parannus operaatiota Freiren ja Wagnerin jalan jäljissä.

LÄHTEET

Ahokoivu, Mari 2007. Sarjakuvantekijän opas. Vaajakoski: Gummerus.

Aittola, Tapio & Suoranta, Juha 2001. Henry Giroux ja Peter McLaren toivon, kritiikin ja muutoksen pedagogiikan lähettäläinä. Teoksessa Giroux, Henry & McLaren, Peter Kriittinen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino 7 – 28.

Banerjee, Sarnath 2005. Comique absolu. Teoksessa Atkinson, Dennis & Dash, Paul Social and critical practice in art education. USA: Trentham Books. 91 – 102.

Freire, Paulo 2005. Sorrettujen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino.

Giroux, Henry A. & McLaren, Peter 2001. Kriittinen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino.

Hannula, Aino 2000. Tiedostaminen ja muutos Paulo Freiren ajattelussa. Systemaattinen analyysi sorrettujen pedagogiikasta. Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 167. Helsinki: Yliopistopaino.

Helenius, Elisa 2008. PAM! KRUNTS! TSIM! PUM! Kulttuurivihkot 4 – 5, 36 – 39.

Helsingin Sanomat. Suomi ostaa yhä Sofi Oksasta. 5.6.2009.
<http://www.hs.fi/arkisto/artikkeli/Suomi+ostaa+yh%C3%A4+Sofi+Oksasta/HS20090605SI1KU02enx?free=sarjakuvat&date=20090330&advancedSearch=&depa=Kotimaa&depa=Ulkomaat&depa=Kulttuuri>

Herkman, Juha 2007. Kriittinen mediakasvatus. Tampere: Vastapaino.

Herkman, Juha 1996. Miten sarjakuvista tuli yliopistokelpoisia? Teoksessa Herkman, Juha (toim.) Ruutujen välissä, näkökulmia sarjakuvaan. Tampere: Tampere University Press, 9 – 42.

Herkman, Juha 1998. Sarjakuvan kieli ja mieli. Tampere: Vastapaino.

Hiltunen, Mirja & Jokela, Timo 2001. Täälläkö taidetta? Johdatus yhteisölliseen taidekasvatukseen. Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan julkaisuja D: Opintojulkaisuja 4.

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2002. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Hämäläinen, Juha 1999. Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Kuopio: Kuopion yliopiston painatuskeskus.

Hämäläinen, Juha & Kurki, Leena 1997. Sosiaalipedagogiikka. Porvoo: WSOY.

Hänninen, Ville 2006. Sarjakuvalehtien maihinnousu. Teoksessa Täältä tulee nuoriso 1950 – 79. Porvoo: WSOY, 118 – 131.

Hänninen, Ville 2008. Viimeinen maailman mysteeri. Kulttuurivihkot 4 – 5, 44 – 46.

Kaukoranta, Heikki & Kempainen, Jukka 1982. Sarjakuvat. Keuruu: Otava.

Kurki, Leena 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen. Tampere: Vastapaino.

Kurki, Leena 2006. Toivon ja taistelun ristiriita: Fidel Castro, Ernesto ”Che” Guevara ja Paulo Freire. Kasvatus 1 / 2006, 34 – 43.

Lehtimaja, Lissu 2006. Freiren kyydissä. Helsinki: Like, 52.

Manninen, Pekka A. 1996. Mielikuvitus pukeutuu paperiin ja muoviin. Teoksessa Suurpää, Leena & Aaltojärvi, Pia (toim.) Näin nuoret, näkökulmia nuoruuden kulttuureihin. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 154 – 178.

Manninen, Pekka A. 1995. Vastarinnan välineistö, sarjakuvaharrastuksen merkityksiä. Tampere: Tampere University Press.

McCloud, Scott 1994. Sarjakuva – näkymätön taide. Helsinki: Painatuskeskus Oy.

Rasila, Tanja 2001. Suomalainen sarjakuvantutkimus vuoteen 2000. WWW – dokumentti.http://www.sarjakuvaseura.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=32&catid=13:tutkimukset&Itemid=63 .Päivitetty 17.2.2001. Luettu 4.11.2009.

Römpötti, Harri 2009. Sarjakuvia piirretään nyt korkeakoulussa. Helsingin Sanomat 16.4.2009.

<http://www.hs.fi/arkisto/artikkeli/Sarjakuvia+piirret%C3%A4%C3%A4n++nyt+korkeakoulussa/HS20090416SIIKU02oge?free=sarjakuvat&date=20090330&advancedSearch=&depa=Kotimaa&depa=Ulkomaat&depa=Kulttuuri>

Sinisalo, Otto 2006. Uudelleen keksitty sarjakuva? Kulttuurivihkot 3, 42 – 44.

Suomen sarjakuvaseura 2009. Seuran toiminta. Suomen sarjakuvaseura ry:n kotisivut. Ei päivytystietoja. Luettu 3.12.2009.
http://www.sarjakuvaseura.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=5&Itemid=29

Suoranta, Juha 2006. Kriittinen pedagogiikka vahvistuu. Kasvatus 1/2006, 3 – 5.

Suoranta, Juha 2005. Radikaali kasvatus. Helsinki: Gaudeamus.

Tomperi, Tuukka 2005. Johdanto. Teoksessa Freire, Paulo Sorrettujen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino, 9 – 31.

Tomperi, Tuukka & Suoranta, Juha 2005. Sorrettujen jälkeen. Teoksessa Freire, Paulo Sorrettujen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino, 211 – 237.

LITTEET

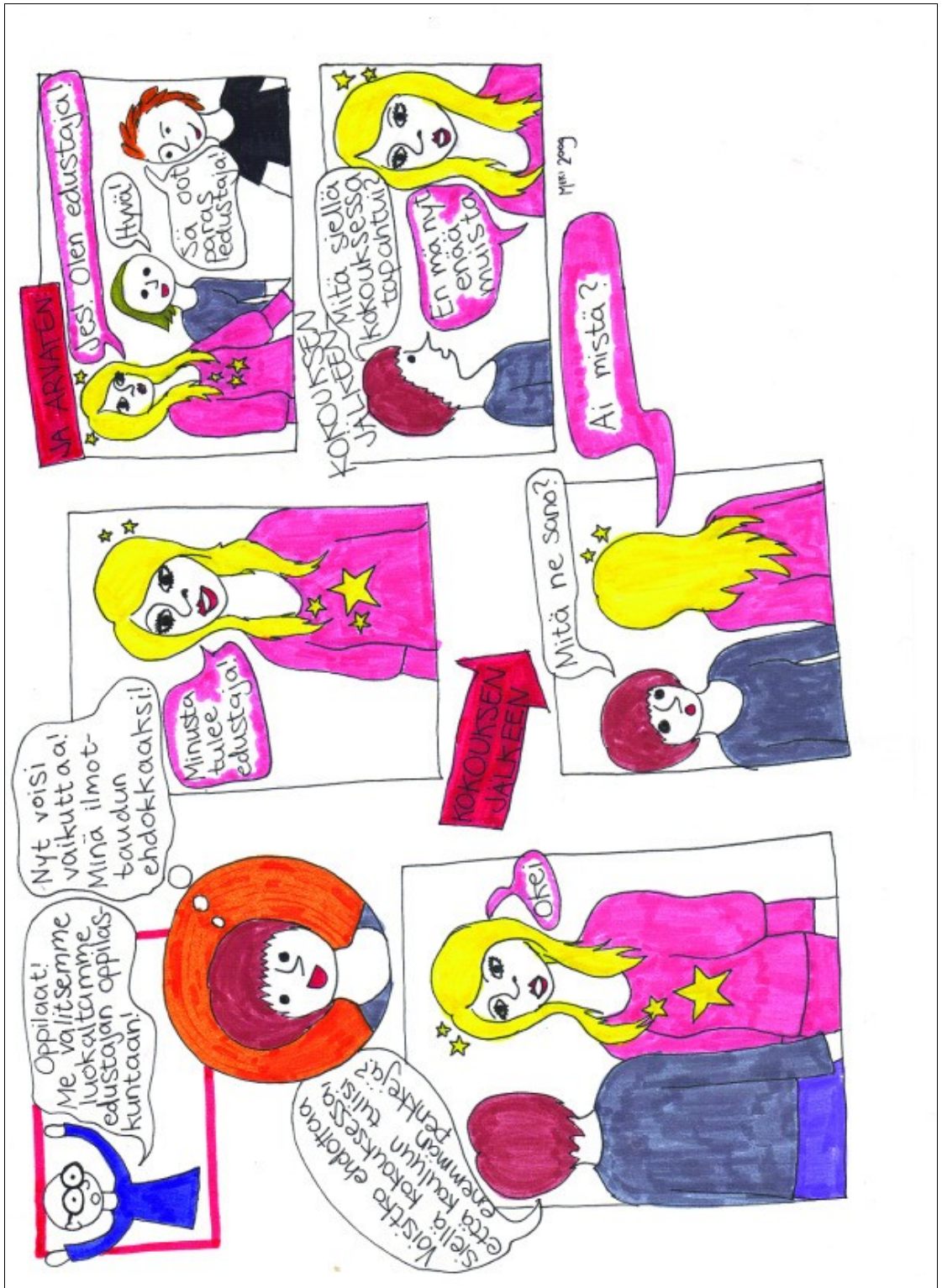

Amanda Luukkonen

Minna Tiainen

Koo Kaheksantoista

Minna Tiainen

Minna Tiainen

